

NTV

deTinkoerier

MEDEDELINGENBLAD NEDERLANDSE TINVERENIGING • JAARGANG 17, NUMMER 2, DECEMBER 2009

- Zuid-Brabants huurtin
- Gemerkt met een Franse slag (3) - Fanatieke ijkmeesters in Arles
- Tinnen schoengespun uit de achttiende eeuw
- Vakantieontdekkingen in tin

Nederlandse TinVereniging

OPRICHTING

27 maart 1993

BESTUUR

J.F.H.H. Beekhuizen	Voorzitter
P.A.M. Maas	Secretaris
L. Groen	Penningmeester
Mevr. S.C. Bracht	Bestuurslid
E.A. Erenst	Bestuurslid
A.A. Kooyman	Bestuurslid
W.A. Röben	Bestuurslid
H.B. van Wijk	Bestuurslid

ERELID

J.E. Wustenhoff

REDACTIE

J.F.H.H. Beekhuizen	Hoofdredacteur lay-out
A.W. Korstjens	Redacteur
P.A.M. Maas	Redacteur

ADRES SECRETARIAAT

Noteboompark 137
2273 LD Voorburg
E-mail: secretaris.ntv@kpnmail.nl

ADRES REDACTIE

Nieuwe Spiegelstraat 49
1017 DD Amsterdam
E-mail: info@janbeekhuizen.nl

ADRES PENNINGMEESTER

Geerweg 6
2731 BA Benthuizen

BANKRELATIE

Postbank 4382632, IBAN: NL19 PSTB 0004 3826 32, Swiftadres: PSTBNL 21

STICHTING NEDERLANDSE TINBIBLIOTHEEK

H.B. van Wijk	Voorzitter en bibliothecaris
A.A. Kooyman	Secretaris/penningmeester

WEBSITE

www.nederlandsetinvereniging.nl
www.tinvereniging.nl

ISSN: 1380-108

Copyright: 'Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het bestuur of de redactie van de NVT en/of de auteur(s).

Inhoudsopgave

Voorwoord van de voorzitter	73
Ledenbijeenkomst en algemene ledenvergadering Amsterdam 17 oktober 2009 P. Maas	74
Veertig jaar Nieuwe Spiegelstraat 49 – Jubileumexpositie Jan Beekhuizen P. Maas	81
Zuid-Brabants huurtin K.R.J. Vandebotermet	84
Gemerkt met een Franse slag (3) - Fanatieke ijkmeesters in Arles P. Maas	94
Tinnen schoengespen uit de achttiende eeuw (2) M. Hendriksen	99
Vakantieontdekkingen in tin Th. Evers	108
Toeval? J.F.H.H. Beekhuizen	122
Maak kennis met de verzameling van Ritzo Holtman A.W. Korstjens	124
Literatuur over tin H.B. van Wijk	128
Wetenswaardigheden	129
Mededelingen	131
Oproep en advertentie	132

Voorwoord

De bijeenkomst op 17 oktober jl. in het Amsterdams Historisch Museum werd goed bezocht. Doordat het bestuur gekozen had om vóór de lunch meegebrachte voorwerpen te tonen, kreeg dit programmaonderdeel meer ruimte, wat zijn vruchten heeft afgeworpen.

Paul Maas liet via een powerpoint presentatie een prachtig Frans kannetje uit Arles zien met op het deksel een hele reeks ijkmerken. Ondergetekende toonde een *Historismus* kannetje uit Angers naast een authentiek exemplaar. Dit deed hij ook aan de hand van een powerpoint presentatie. Veel aanwezigen toonden tin of brons, waarvan u verderop in *de Tinkoerier* een overzicht kunt vinden. Ik hoop dat het voorbeeld van Paul Maas om via een powerpoint presentatie ons iets te tonen navolging zal vinden.

De samenstelling van het bestuur gaat veranderen. Penningmeester Erik Erenst heeft te kennen gegeven per 1-1-2010 zijn functie neer te leggen. Het bestuur heeft Leen Groen bereid gevonden de functie over te nemen. In de volgende algemene ledenvergadering zal hij officieel worden voorgedragen. Ik dank Erik Erenst voor zijn inzet en ik ben verheugd dat hij te kennen heeft gegeven dat hij graag deel zal blijven uitmaken van het bestuur.

Ik heb met de echtgenote van Han Wustenhoff gesproken over diens situatie. Het ziet er helaas naar uit dat Han om gezondheidsredenen niet meer in het bestuur actief zal zijn. Daarom hebben wij besloten dat Han zijn bestuursfunctie neerlegt. Hij zal niet worden vervangen, omdat het bestuur voldoende leden telt. Han maakte al geen deel meer uit van de redactie van *de Tinkoerier* en had eerder bedankt voor zijn functie bij de Stichting Nederlandse Tinbibliotheek. Ik zal Han missen. Wij hadden een fijne band en door onze geregelde contacten binnen de vereniging is deze nog hechter geworden. Ook onze gezamenlijk reizen naar de vergaderingen en bijeenkomsten van de Vlaamse Tinvereniging zal ik niet gauw vergeten. Wij zullen Han als regelmatig auteur in *de Tinkoerier* node missen. Ik dank Han voor zijn nimmer aflatende inbreng gedurende zestien jaar. Hij is immers een van de oprichters van de NTV en tevens erelid.

Het hoogtepunt van dit verenigingsjaar blijft de presentatie van het eerste Nederlandse merkenboek: *Nederlandse Tinnegieters & Tinmerken*. De verkoop verloopt naar wens en de eerste editie is dan ook bijna uitverkocht. Wij blijven om uw medewerking vragen met betrekking tot het aanleveren van nieuwe merken en bijdragen voor *de Tinkoerier*.

Namens het bestuur wens ik u prettige feestdagen en een nieuw jaar in voorspoed en geluk en uiteraard in goede gezondheid.

Jan Beekhuizen, voorzitter

Ledenbijeenkomst en algemene ledenvergadering, Amsterdam 17 oktober 2009

Paul Maas, secretaris
Jan Beekhuizen, fotografie

De najaarsbijeenkomst van de Nederlandse TinVereniging vond dit jaar plaats op zaterdag 17 oktober 2009, zoals gebruikelijk in het Amsterdams Historisch Museum.

Algemene ledenvergadering

1. Opening

De voorzitter, Jan Beekhuizen, opent de vergadering en heet iedereen hartelijk welkom. Het gaat goed met de vereniging, zo deelt hij mee, zeker wanneer je kijkt naar de rubriek 'vraag en antwoord' van de website van onze vereniging. Dat deze voorziet in een grote behoefte blijkt uit het feit dat sedert de ingebruikneming inmiddels meer dan 850 vragen werden gesteld. De vragen inzake antiek en 'oud' tin worden beantwoord door de voorzitter, Aart Korstjens behandelt het 'moderne' tin.

2. Verslag van de penningmeester

De financiële jaarrekening 2008, gepubliceerd in de Tinkoerier van juni 2009, is gecontroleerd en goedgekeurd door de kascommissie. Deze bestond uit de heren H. Bracht en A.W. Korstjens. Ter vergadering werden geen nadere vragen gesteld. De penningmeester, de heer E. Erenst, werd onder dankzegging gedechargeerd voor het in 2008 gevoerde beleid. De zittende kascommissie werd als gebruikelijk ontbonden en in de nieuwe kascommissie namen de heren A.F. Hulsewé en A.W. Korstjens zitting.

3. Verslag van de secretaris

Dit verslag werd eveneens gepubliceerd in de Tinkoerier van juni 2009 en gaf ter vergadering geen aanleiding tot nadere vragen.

4. Nederlandse Tinnegieters & Tinmerken

De voorzitter meldt dat de verkoop van het 'merkenboek' voorspoedig verloopt. Er zijn inmiddels bijna 200 exemplaren verkocht aan zowel de

leden, als aan de boekhandels en particulieren. De totale voor verkoop bestemde oplage bedroeg 350 exemplaren.

Sinds het verschijnen van deze uitgave zijn er bij de redactie al (enkele) correcties binnengekomen, alsmede gegevens over nieuw gevonden merken en overige data. Deze worden verzameld en verwerkt voor een eventuele nieuwe druk of een supplement. De voorraad van het boek *Van Tin gegoten uit Tin genoten* is inmiddels geslonken tot 65 exemplaren.

5. Bestuursmutaties

Jan Beekhuizen deelt mee dat de heer Han Wüstenhoff, sedert 2004 erelid van onze vereniging, door ziekte zijn functie als lid van het bestuur van de Nederlandse TinVereniging heeft moeten neerleggen. Han is sinds de oprichting van de vereniging, 16 jaar geleden, lid geweest van het bestuur, lid van de redactie van *de Tinkoerier* (en frequent auteur van artikelen voor dit blad) en bestuurslid van de Nederlandse Tinbibliotheek. De voorzitter spreekt zijn dank uit voor het vele werk dat Han Wüstenhoff voor de vereniging heeft verricht.

De heer Erik Erenst heeft aangekondigd door drukke werkzaamheden zijn taak als penningmeester te willen beëindigen. In de najaarsvergadering zal een voorstel tot opvolging aan de leden worden voorgelegd.

6. Data komende ledenbijeenkomsten

De ledenbijeenkomsten van onze vereniging zullen, onvoorziene omstandigheden voorbehouden, plaats vinden op zaterdag 27 maart 2010 in Utrecht en op zaterdag 6 november 2010 in Amsterdam. De voorlopige data voor 2011 zijn respectievelijk 26 maart en 5 november.

7. Sluiting

De voorzitter dank de aanwezigen voor hun inbreng tijdens de vergadering.

Ledenbijeenkomst en algemene ledenvergadering, Amsterdam 17 oktober 2009

Ledenbijeenkomst

Tin en brons uit de collectie van leden

In aansluiting op de ledenvergadering werd de bijeenkomst voortgezet met de presentatie van de door leden meegebrachte voorwerpen uit de eigen collectie. Dit vaste en aantrekkelijke programmapunt werd tijdens eerdere bijeenkomsten meestal geplaatst na afloop van de middaglezing(en). Maar hierdoor kwam het vaak in het gedrang door aflopende parkeermeters, invallende duisternis en nog net haalbare vertrekkende treinen. Door de plaatsing voor de lunch bleek er alle gelegenheid uitvoerig stil te staan bij de verschillende getoonde objecten. Dit keer was er door het bestuur geen speciaal thema gekozen voor de mee te brengen voorwerpen. Elk tinnen of bronzen object komt in aanmerking. Recent aangeschaft of al lang in bezit. Een hevig gekoesterde aankoop of een diep

betreunde miskoop. Vele leden hadden gevolg gegeven aan dit verzoek.

Zo werd er onder meer een kannetje uit Arles getoond, voorzien van een merkwaardig groot aantal ijkmerken (zie ook het artikel 'Fanatieke ijkmeesters in Arles', elders in dit nummer). Jan Beekhuizen toonde een tweetal nagenoeg identieke kannetjes afkomstig uit Angers, één vervaardigd 'in de tijd' door de tinnegieter François I Beaussier, werkzaam van 1698 tot vóór 1735 (afb. 1) en één met het merk van Maison Chaumette uit Parijs, werkzaam in de eerste helft van de twintigste eeuw. (afb. 2). De gekroonde roos met de gietersinitialen ND was oorspronkelijk het merk van Nicolas Descamps uit Luik, actief als tinnegieter in de negentiende eeuw.

Afb. 1 Angers, François I Beaussier, 1698 - 1724

Afb. 2 Paris, Chaumette, Begin 20e eeuw.
Merk van Nic. Descamps, Luik, 19e eeuw.

Ledenbijeenkomst en algemene ledenvergadering, Amsterdam 17 oktober 2009

Het onderwerp 'vals of kopie' kwam ook aan de orde bij een ogenschijnlijk zeventiende- eeuws dekselkroesje dat echter vervaardigd bleek te zijn in het begin van de twintigste eeuw door de firma Weygang (afb. 3). In de catalogus van dit bedrijf, het *Musterbuch* staat dit kannetje als nr. 800 beschreven als *extra alt hergestelt*. Men heeft er destijds geen geheim van gemaakt dat het niet 'uit de tijd' was, maar wie de betreffende publicatie niet kent loopt toch wel enig risico!

Geen twijfel bestond er over een Gero theeserviesje uit 1924, ontworpen door Chris van der Hoeff, ofschoon dit vaak ter inspiratie heeft gediend voor talrijke navolgers (afb. 4). Evenmin over drie wel heel bijzondere bronzen kannen uit Neurenberg uit de vijftiende/zestiende eeuw (afb. 5 en 6).

Afb. 3 Öringen, begin 20e eeuw

Afb. 4 Geroserviesje uit 1924. Ontwerp Chris van der Hoeff

Ledenbijeenkomst en algemene ledenvergadering, Amsterdam 17 oktober 2009

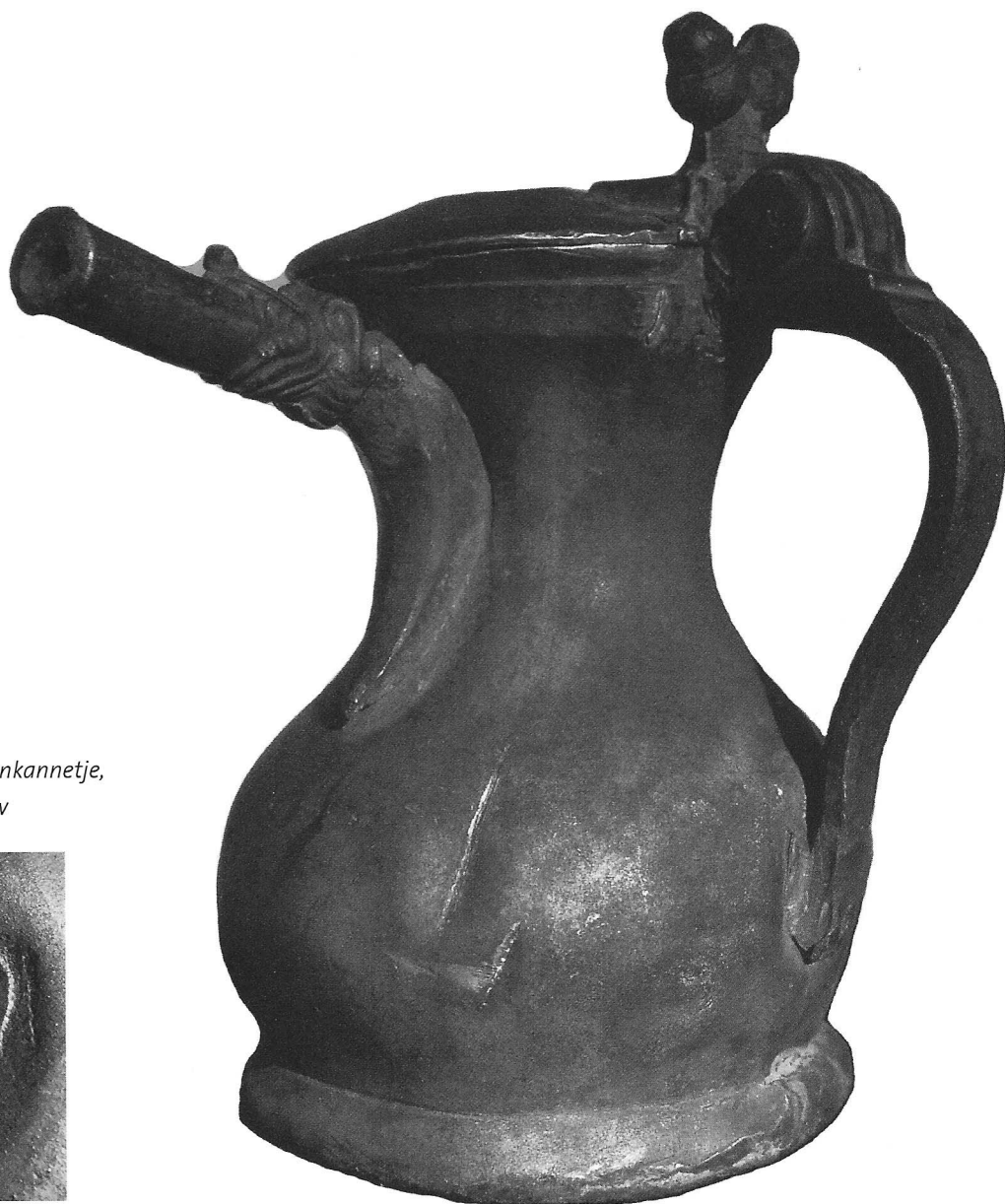
*Afb. 5 Een paar schenkkannen, mogelijk
Neurenberg, 15e/16e eeuw*

*Afb. 6 Bronzen schenkkkan, mogelijk Neurenberg,
15e/16e eeuw*

Ledenbijeenkomst en algemene ledenvergadering, Amsterdam 17 oktober 2009

Een schapenkannetje uit Rotterdam is door een van de leden in 1995 zelf opgegraven (afb. 7). Bij alle andere getoonde voorwerpen (zie de foto's 8, 9, 10 en 11) ontstond een interessante en leerzame discussie. En dat is toch ook een van de doelstellingen van onze vereniging?

*Afb. 7 Bodemvondst pijp - of schapenkannetje,
gemerkt Rotterdam, 16e eeuw*

Ledenbijeenkomst en algemene ledenvergadering, Amsterdam 17 oktober 2009

*Afb. 8 Zogenaamde 'Schleifkan'; Duitsland,
waarschijnlijk Weigang, 20e eeuw*

*Afb. 9 Zogenaamde 'Stitze'; Duitsland of Frankrijk,
mogelijk Weigang, 19e/20e eeuw*

Ledenbijeenkomst en algemene ledenvergadering, Amsterdam 17 oktober 2009

Afb. 10 Bodemvondst kandelaartje, 16e/17e eeuw

Na de lunch hield mevrouw Drs. Alexandra van Dongen, conservator van het Museum Boijmans Van Beuningen, een lezing over het ALMA-project, een digitaliseringsplan waarbij gebruiksvoorwerpen uit de pre-industriële periode (1400-1900) worden gekoppeld aan afbeeldingen van dezelfde objecten op schilderijen en prenten uit die tijd. Door het leggen van deze verbinding verkrijgt men informatie over bijvoorbeeld het gebruik van de voorwerpen of over de betekenis ervan op een schilderij.

Het museum zag een subsidieverzoek aan het Ministerie van OCW gehonoreerd om het oude nog papieren documentatiesysteem digitaal te ontsluiten en via een website toegankelijk te maken voor onderzoekers en voor een breed publiek.

Ruim 2.500 objecten, 1.500 prenten en 300 schilderijen worden gedigitaliseerd, opnieuw beschreven en ontsloten. In eerste instantie betreft het objecten in de collectie van Museum Boijmans Van Beuningen, maar het project zal zich uitbreiden naar andere collecties en musea. Museum Boijmans Van Beuningen beheert en presenteert de grootste

Afb. 11 Zoutvat, Duitsland, 17e/18e eeuw

collectie gebruiksvoorwerpen uit de pre-industriële tijd in Nederland, waaronder de omvangrijke verzameling Van Beuningen-de Vriese. Het is een unieke collectie, omdat voorwerpen voor dagelijks gebruik eertijds veelal niet werden bewaard. Ze werden weggegooid als er wat aan mankeerde of als er betere potten en pannen op de markt kwamen. Doordat de collectie aansluit op latere vormen van massagoed kunnen bezoekers van het museum de ontwikkeling vanaf de middeleeuwen, via de industriële revolutie tot aan het design van nu volgen.

De naam 'ALMA' staat voor 'Afbeelding linkt met artefact' en is gekozen als eerbetoon aan de in 1992 overleden conservatrice Alma Ruempol, de initiatiefneemster voor het oorspronkelijke documentatiesysteem. 'ALMA' profileert het museum als onderzoeksinstituut op het gebied van kunst en kunstvoorwerpen. Het project zal, aldus Alexandra van Dongen, op 10 oktober 2010 officieel in gebruik worden genomen en voor derden opengesteld.

Veertig jaar Nieuwe Spiegelstraat 49 Jubileumexpositie Jan Beekhuizen

Paul Maas

Afb. 1 Jan en Lydia Beekhuizen

Nieuwe Spiegelstraat 49 in Amsterdam: al veertig jaar het adres van Jan Beekhuizen Kunst & Antiekhandel. Een jubileum om even bij stil te staan en voor Jan en Lydia Beekhuizen aanleiding voor het inrichten van de jubileumtentoonstelling 'Pewter ware 13'. Deze werd op zaterdag 14 november in aanwezigheid van tal van gasten met een zeer geanimeerde en perfect georganiseerde feestelijke bijeenkomst geopend. Tijdens de bijzondere verkoopexpositie, inmiddels de dertiende in een opvolgende reeks onder deze titel, werden als smaakmaker tevens drie van de in totaal vijf octagonale tinnen kannen in Nederlands bezit getoond.

Veertig jaar Nieuwe Spiegelstraat 49 Jubileumexpositie Jan Beekhuizen

In zijn welkomstwoord sprak Jan Beekhuizen over veertig jaar ondernemerschap in de meest gekende antiekstraat van Nederland. Aanvankelijk samen met zijn vader als compagnon en medevennoot, sedert 1971 samen met Lydia als (levens)partner en als zakelijk compagnon inmiddels even 'tindeskundig' als hijzelf! Het boeket met veertig rozen voor Lydia onderstreepte zijn woorden (afb. 1). Hij memoreerde ook de 'vele duizenden' tinnen objecten die in de loop der jaren door zijn handen zijn gegaan. Het speet hem ze nooit te hebben geteld, maar de weerslag van deze overvloedige stroom is te vinden in alle publicaties die gaandeweg

van zijn hand verschenen. 'Mij is wel eens verweten dat ik eerder een object kocht om er over te kunnen publiceren dan om het te verkopen'.

Ook Alexandra Gaba-van Dongen, conservator Pre-industriële Vormgeving van Museum Boijmans Van Beuningen, die als gastspreker was uitgenodigd deze tentoonstelling te openen sprak over zijn niet te stuiten stroom van publikaties: drie 'eigen' boeken, twee door hem geredigeerde standaardwerken over tin, ruim 60 artikelen in diverse bladen en tijdschriften en maar liefst 36 catalogi bij de door hem georganiseerde verkooptentoonstellingen. Haar

Afb. 2 Jan Beekhuizen met Alexandra Gaba-van Dongen

Veertig jaar Nieuwe Spiegelstraat 49 Jubileumexpositie Jan Beekhuizen

toespraak had zij gegoten in de vorm van een interview: aan de hand van een aantal prikkelende vragen liet zij Jan Beekhuizen vertellen over zijn eerste liefde voor het tin en ook over een nog komend project, een overzichtstentoonstelling in 2015 van alle Noord- en Zuidnederlandse stadskannen, met natuurlijk de bijhorende publicatie! (afb. 2)

Het bestuur van de Nederlandse TinVereniging

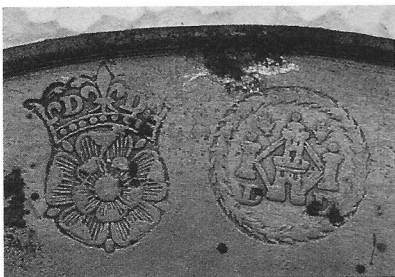
De catalogus die ter gelegenheid van deze verkoopexpositie verscheen bevat als bijzondere verrassing een DVD met een groot aantal topstukken die in de afgelopen decennia konden worden verhandeld, een schitterende presentatie die elke tinliefhebber 'hebberig' zal maken. Tegelijkertijd is de vernieuwde website www.janbeekhuizen.nl in gebruik genomen.

Zuid-Brabants huurtin

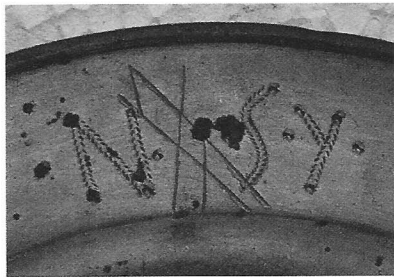
K.R.J. Vandebotermet

ANTWERPEN

Afb. 2 Merken onderzijde boord, gekroond roosmerk en burcht van Antwerpen, Daniël Dor. Meester in 1584 – laatste vermelding in 1647

Afb. 3 Sibbeteken met eigendomsinitialen NSY op onderzijde boord.

Afb. 1 Bord

Antwerpen, eind 16de eeuw.

Meester Daniël Dor

Doorsnede 21,3 cm – boord 2,9 cm

Gekroond roosmerk bovenzijde boord. Profielrand onderzijde boord.

Zuid-Brabants huurtin

Als Vlaams-Brabander en verzamelaar van oude tinnen voorwerpen uit de zuidelijke Nederlanden gaat mijn interesse vooral uit naar antiek tin uit het voormalige hertogdom Brabant. Aan specifieke Brabantse centra zijn in de tinliteratuur al tal van artikels en naslagwerken gewijd.

Jammer genoeg worden bepaalde aspecten van de tingieterij daarin nogal stiefmoederlijk behandeld. Huurtin bijvoorbeeld – toch een heel boeiend onderwerp – werd tot hiertoe slechts nu en dan zijdelings aangeraakt. De al verschenen informatie over huurtin uit het zuiden van het oude hertogdom Brabant is vrij summier en over veel bronnen verspreid. Met alle samen gesprokkelde informatie pogen we in dit artikel een beeld te schetsen van alles wat verband houdt met huurtin in het Zuid-Brabantse tijdens het *Ancien Régime*. De hierbij afgebeelde voorwerpen geven een indruk van wat men zoal aan platwerk verhuurde tijdens de zeventiende en de eerste helft van de achttiende eeuw. Het gros van het huurtin bestond immers uit borden en schotels in allerlei vormen en formaten. We zijn hierbij bijzonder verheugd u enkele breedgerande schotels uit o.a. Leuven en Diest te kunnen tonen. Dergelijke schotels uit die steden zijn uiterst zeldzaam.

Het verhuren van tinnen voorwerpen voor allerlei burgerlijke en religieuze feestelijkheden en bijeenkomsten was voor de meeste tinnegieters een extra bron van inkomsten. Uit verscheidene archiefstukken blijkt, dat de Brabantse tinnegieters

al tijdens de tweede helft van de zestiende eeuw tin verhuurden. Zo leverde in 1576 de Lierse tinnegieter Jan Coomans (vermeld van 1551 tot 1577) zeven en een half dozijn stuks huurtin aan het stadhuis van Lier voor niet nader genoemde feestelijkheden¹. In Brussel reglementeerde een ordonnantie van het tinnegietersambacht al op 5 april 1591 *het verhuren van het huurtin*². Jammer genoeg ging deze ordonnantie in de loop der eeuwen verloren en weten we niet wat er precies in bepaald werd. Andere bronnen tonen aan, dat het Brusselse tinnegietersambacht zijn leden belastte op het tin dat zij verhuurden. In 1627 diende iedere tinnegieter negen mijten belasting te betalen per dozijn stuks huurtin. Vanaf 13 december 1659 werd de belasting opgetrokken tot één oort per dozijn³.

Rond het midden van de zeventiende eeuw schuurden de Brusselse tinnegieters hun huurtin, na gebruik, met natte zavel om het te reinigen. In de zestiende en in de eerste helft van de zeventiende eeuw deden ze dat nog met droog zand. Doordat het huurtin nu nat werd schoon geschuurd, onderging het veel meer *slete en d'occasie* dan voordien⁴. Ter compensatie gingen de Brusselaars het huurtin dikker en dus ook zwaarder maken, zodat het langer

Zuid-Brabants huurtin

*Afb. 4 Kardinaalsschotel
Antwerpen, laatste kwart 17de
eeuw.*

*Meester Henricus Huysmans I
Doorsnede 38 cm – boord 8 cm
Profielrand onderzijde boord.*

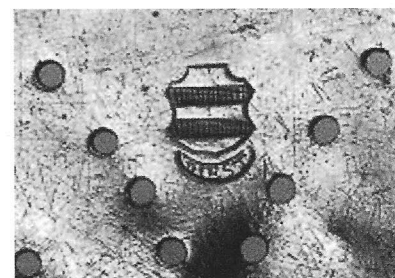

*Afb. 5 Merken onderzijde boord,
gekroond roosmerk en burcht
van Antwerpen,
Henricus Huysmans I
Meester in 1673 – overleden voor
1724.*

*Afb. 6 Vergiet
Antwerpen, uit het tinnen servies
van de stad Diest, met gegraveerd
wapenschild van de stad en de
vermelding "Diest", laatste kwart
17de- begin 18de eeuw.
Meester Henricus Huysmans I
(zelfde merken als foto 5)
Doorsnede 25,2 cm.*

*Afb. 6a Gegraveerd wapenschild
met vermelding Diest*

Zuid-Brabants huurtin

kon gebruikt worden. Een partij huurtin woog te Brussel tijdens de eerste helft van de zeventiende eeuw ten hoogste 20 tot 30 pond. In 1659 was dat al opgelopen tot 70 à 80 pond voor een gelijkaardige hoeveelheid tinnen voorwerpen⁵.

In de loop van de eerste helft van de achttiende eeuw verhuurde men te Brussel, net als in alle andere Zuid-Brabantse steden, steeds minder tin. Wanneer in 1697-98 de gezamenlijke verhuur van verscheidene Brusselse meesters nog 1692 dozijn bedroeg, verhuurde in 1740-41 slechts één Brussels tinnegieter er nog amper 54 dozijn⁶. Die opvallende terugval in de verhuur van tin was te wijten aan twee belangrijke factoren. De eerste factor was de concurrentie van vaatwerk vervaardigd uit andere materialen, zoals porselein en faïence. Het gebruik van zulke serviezen kwam tijdens het eerste kwart van de achttiende eeuw steeds meer in de mode bij de rijkere cliënteel. Hun feestdis was daardoor modieuzer en dus feestelijker aangekleed. Een belangrijk deel van de beter gesitueerde bevolking deed bijgevolg geen beroep meer op de diensten van tinnegieters.

De tweede factor was het feit dat vele steden, gilden, ambachten, neringen en particulieren tijdens de

tweede helft van de zeventiende en de eerste helft van de achttiende eeuw in toenemende mate eigen serviezen gingen aankopen, zodat ze er geen meer hoefden te huren. Zo kocht de stad Diest bij de Antwerpse tinnegieters Henricus Huysmans I (1673 meester - overleden voor 1724) en Henricus Huysmans III (1722 meester - 1743 laatste vermelding als ouderman) een tinnen servies waarop de maaltijden van de schepenen (wethouders) werden geserveerd. Dat servies bestond o.m. uit 28 ronde schotels met diameters van 29,5 cm. tot 44,5 cm., 74 borden van 24,8 cm. en twee ronde vergieten van 25,2 cm. Dat alles mooi voorzien van het gegraveerde Diestse stadswapen⁷.

Verscheidene Mechelse schuttersgilden, zoals het handboog- en het kolveniersgilde, stelden in de loop der jaren hun eigen servies samen. Om tot het Mechelse Sint-Sebastiaansgilde van de handboogschutters te kunnen toetreden, moest elk nieuw lid een tinnen bord of schotel en een servet aan zijn gilde schenken, een regel die tot 1780 van kracht bleef. Dat gilde beschikte daardoor in 1696 al over 297 tinnen schotels. Daarnaast had het nog tinnen *bierpotten*, *zoutvatten*, *mostaertpotten*, *peperbusschen*, *schenktelloren* en *sauskommekens*⁸.

Zuid-Brabants huurtin

*Afb. 7 Breedgerand bord
Antwerpen, laatste kwart 17de eeuw.
Meester Abraham Grenu
Doorsnede 23,3 cm – boord 4,5 cm
Dubbele profielrand bovenzijde bord
Profielrand onderzijde bord*

*Afb. 8 Merken
(voorheen nooit gepubliceerd)
onderzijde bord, gekroond roosmerk
en burcht van Antwerpen,
Abraham Grenu
Vermeld op 17 februari 1684.*

BRUSSEL

*Afb. 9 Breedgerand bord
Brussel, tweede helft 17de eeuw
Onbekend meester L.(l.?)
Doorsnede 25 cm – boord 5 cm
Profielrand bovenzijde bord
Profielrand onderzijde bord*

*Afb. 10 Merken
(voorheen nooit gepubliceerd)
onderzijde bord, gekroond roosmerk
en Sint-Michiel bovenop draak van
Brussel.
Meester L.(l.?)
Tweede helft 17de eeuw.*

Zuid-Brabants huurtin

De nieuwe leden van het Mechelse kolveniersgilde waren verplicht hun gilde behalve een tinnen bord en een servet, bovendien een stoel te schenken. In 1768 bezat dit gilde het volgende *tennewerck*⁹:

- schotels: 6 ponden 12 stucken
4 ponden 70 stucken
3 ponden 29 stucken
2 ponden 100 stucken
- 27 dozijn telloiren en 2 stucken
- 1 tenne waterpot
- 3 groote bierkitten en 2 clijn
- 12 bierpotten
- 4 sopschotels
- 1 wijnpint
- 15 tenne candelaers
- 12 lepels
- 1 reek lepels en 4 dienlepels
- 1 tinnen inckpot
- 2 gaet telloiren
- 2 schenk telloiren
- 10 peperbussen
- 10 mostaertpotten met lepels
- 16 zoutvatten met sijn toebehooren.

De kosten van het huren van tin bleven voor vele klanten niet beperkt tot de huurprijs alleen. Veelal moest men nog betalen voor het transport ervan van en naar de verhuurder, hetzij een tinnegieter (in de steden), hetzij de waard van een herberg of afspanning (op het platteland).

Het kruisboogschuttersgilde van Sint-Joris in het Vlaamse Lebbeke huurde o.m. zijn tinnen tafelerei in het Brabantse Buggenhout. In 1658-1660 betaalde het nog zelf voor het *bringhen ende thuysvoeren van de voorschreven thenne*, maar omdat de transportkosten flink opliepen, probeerde het die in 1664-1665 aan de verhuurder zelf ten laste te leggen: *sal den aanveerder gehouden sijn tsijne laste te besorghen thenne*.

Daarenboven bleven de extra kosten die het huren van tin met zich meebracht niet enkel beperkt tot het transport ervan. Hetzelfde Lebbeekse gilde betaalde in 1714-15 ook nog voor *het gaede slaen bij nachte het then als andersinds*, opdat het niet gestolen zou worden¹⁰. Naar alle waarschijnlijkheid moest men bij verlies of diefstal het verdwenen tin integraal vergoeden.

Sommige tinnegieters verhuurden voor een banket of feestmaal, naast tin, nog allerlei andere

Zuid-Brabants huurtin

DIEST

*Afb. 11 Breedgerande bolschotel
Diest, eind 17de eeuw
Meester Jan Bollen I
Doorsnede 36 cm – boord 6 cm
Profielrand onderzijde boord*

*Afb. 12 Merken onderzijde boord,
Sint-Sulpitius met wapenschild
Diest en gekroond roosmerk met
wapenschild Diest.
Jan Bollen I
Vermeld van 1682 tot 1720*

LEUVEN

*Afb. 13 Breedgerande bolschotel
Leuven, midden of tweede helft 17de
eeuw
Meester Jan Bollens I of Jan Bollens II
Doorsnede 36,7 cm – boord 6 cm
Profielrand onderzijde boord.*

*Afb. 14 Merken onderzijde boord,
gekroond roosmerk en Sint-Pieter van
Leuven.
Jan Bollens I
Meester in 1635 – overleden in 1691
Jan Bollens II
Meester in 1673 – overleden in 1711*

Zuid-Brabants huurtin

benodigdheden. Dat kon gaan van allerhande soorten glazen tot zelfs stoelen en tafels, zoals uit de volgende voorbeelden blijkt. Die extra dienstverlening kon de terugval in het verhuur van tin evenwel niet tegengaan. De Mechelse tinnegieter Pieter Wollebos (°1642 - †1697) verhuurde tijdens de periode van 3 juli 1694 tot 30 april 1696 niet enkel verscheidene tinnen schotels en borden aan het stadsbestuur maar ook *messen, fourquetten, bier en de cleynglaesen*¹¹. De Leuvense tinnegieter Arnoldus Joannes van Lievendael (vermeld van 1695 tot 1725) verhuurde in 1710-1711 glazen, borden, wijnpotten en stoelen aan de stad¹². Zijn stad- en ambachtsgenoot Simon Guilielmus Minten (°1739 - †1809) verhuurde in 1776 een tafel, tinnen dienschotels en wijnglazen aan het Leuvense kolveniersgilde – waarvan hij zelf lid was – voor de feestelijkheden ter gelegenheid van een prijschiëting¹³.

Waar men in de zestiende en zeventiende eeuw nog tin per twaalf stuks (*het dozijn*) verhuurde, ging men in de achttiende eeuw specificeren wat men juist verhuurde en wat de huurprijs per stuk was. De Mechelse tinnegieter Joannes Reijmenants (°1740, meester te Mechelen van 1765 tot 1778) liet omstreeks 1775, als reclame voor zijn zaak, een lijst drukken van alle tinnen voorwerpen die hij maakte.

Achterin deze lijst staat ook een opsomming van het tin dat hij verhuurde:

Laet ook uythueren gaen van Engels geslaegen Tin; een Taefel-Servies, bestaende in Ronde gecontourde, als oock in Ovale geslagen Schotels; alles soo in't groote als in 't kleyne, ook Ovale en Ronde gecontourde Terrine met syne toebehooren soo ende gelyk de Lief-hebbers sullen beliven te ordonneren; ende dit tot eenen civilen prys.

De Terrinen met hunnen dexels, schotel en lepel soo groote als kleyne, ronde oft ovale, tot vyf stuyvers; de Schotels groote en kleyne tot twee oorden par stuck, de Tailloiren groote en kleyne tot dry stuyvers en halve het dosyn; voorders alle andere stucken naer proportie, wel te verstaen voor ider dagh¹⁴.

Hieruit blijkt duidelijk welke voorwerpen hij precies verhuurde en wat de huurprijs daarvan was. Men kon bij hem tin huren per stuk en de huurprijs was maar voor één dag geldig. Dat was niet zo gek bekeken, want tijdens het *Ancien Régime* konden feestelijkheden soms erg lang duren. Zo verhuurde de Lierse tinnegieter Reynier Coomans (°ca. 1557 - †1625) in 1607 tingoed aan de stad voor een periode van wel drie weken¹⁵.

Zuid-Brabants huurtin

*Afb. 15 Breedgerand schoteltje
Leuven, eerste kwart 18de eeuw
Meester Arnoldus Joannes Lievendael
Doorsnede 26,5 cm – boord 5,7 cm
Dubbele profielrand bovenzijde boord
Profielrand onderzijde boord.*

*Afb. 16 Merken onderzijde boord,
gekroond roosmerk en Sint-Pieter
van Leuven
Arnoldus Joannes Lievendael
Vermeld van 1695 tot 1725*

MECHELEN

*Afb. 17 Kanonderlegger
Mechelen, eerste helft 18de eeuw
Meester Nicolaus Slavon
Doorsnede 17 cm – boord 1,5 cm
Holle reliëfboord, versierd met
acanthusbladeren*

*Afb. 18 Merken onderzijde bodem,
gekroond roosmerk met wapenschild
Mechelen en Sint-Rombaut met
wapenschild Mechelen en randschrift
NICOLAUS SLAVON.
Nicolaus Slavon
Geboren in 1680 – overleden in 1747*

Zuid-Brabants huurtin

Het tin dat Joannes Reijmenants verhuurde was, zo blijkt uit zijn reclamedrukwerk, gemaakt van *Engels geslaegen tin*, wat volgens de keure uit 1613 van het Mechelse tinnegietersambacht van de beste kwaliteit moest zijn, vervaardigd uit zuiver tin, met precies zoveel *loyeersel* van geel of rood koper als nodig was om *goet styff werck* te maken¹⁶.

Ook uit een ordonnantie van 1784 van het Antwerpse tinnegietersambacht blijkt, dat het huurtin aldaar uit keurtin moest vervaardigd zijn: *tinnerwercken*, 't sij om te verkoopen ofte om te verhueren moest men er maken *ofte van fijn Engelse Blocktin ofte van tin gemengelt met loot ter proportie van 25 op 100*¹⁷.

Vanaf 1626 moesten de Antwerpse tinnegieters hun huurtin met een specifieke stempel merken. Dat was er één met een afbeelding van een schaapje of lammetje (een *lammeken*). Vóór 1616 was dit lammetjesmerk nog een persoonlijk huurtinmerk van de ons onbekende ouders van tinnegieter Frans van Uffele (die zelf vermeld staat van 1592 tot 1626). Omdat de familie Van Uffele dit merk gedurende meer dan tien jaar niet meer gebruikt had, besliste men in 1626, dat alle Antwerpse tinnegieters het lam als huurtinmerk mochten slaan, weliswaar voorzien van hun persoonlijke naamletters¹⁸. De Antwerpse tinnegieters genoten een absoluut monopolie op de verhuur van tin in hun stad. Herbergiers en open tafelhouders mochten er hun tinnen serviezen niet verhuren. Op hen was de regel van toepassing dat zij niet tot het Antwerpse tinnegietersambacht behoorden, waardoor zij geen tin mochten verhuren of elders laten opschuren. Op die regel werd door de plaatselijke overheid streng toegezien. Wie bij controle een inbreuk daarop kon vaststellen, mocht zelf een deel van de opgelegde boete opstrijken¹⁹.

Noten

- 1) p. 39 in: *Lierse tinnegieters* / door W. De Proost. - Berlaar: De Proost, 1989.
- 2) p. 36 in: *Tinwerk en tingieters in de stad Brussel* / door E. van der Elst. - Gent: R.U.G., Hoger Instituut voor Kunstgeschiedenis en Oudheidkunde, 1970. - Onuitgegeven licentiaatsverhandeling.
- 3) *Idem*, pp. 37-38.
- 4) *Idem*, p. 37.
- 5) *Ibidem*.
- 6) *Idem*, p. 38.
- 7) pp. 144-145 in: *Tachtig topwerken in het stedelijk museum te Diest* / door R. Slachmuylders en M. de Moor. - In: *Vrienden van het stedelijk museum en archief*. - Diest, 1999.
- 8) p. 88 in: *Tin voor schuttersgilden* / door A. Gillet. - In: *Oud tin, 16de tot 19de eeuw, uit de Vlaamse en Waalse ontstaanscentra*. - Brugge: Het Gebied van Staden, 1986.
- 9) *Idem*, p. 89.
- 10) *Idem*, p. 91.
- 11) p. 81 in: *Het Mechelse tingietersambacht* / door E. van Autenboer. In: *Bijdragen tot de geschiedenis, inzonderheid van het oud hertogdom Brabant*, jg. 45 (1962).
- 12) p. 113 in: *Leuvense tinnegieters (1279-1892) en hun werken (17de -19de eeuw) : bijdrage tot de geschiedenis van het tinnegietersambacht te Leuven* / door Marc Mees. - Leuven: K.U. Leuven, Faculteit Letteren en Wijsbegeerte, 1984. - Onuitgegeven licentiaatsverhandeling.
- 13) *Idem*, p. 116.
- 14) p. 193 in: *Het Mechelse tingietersambacht* / door E. van Autenboer. In: *Bijdragen tot de geschiedenis, inzonderheid van het oud hertogdom Brabant*, jg. 45 (1962).
- 15) p. 41 in: *Lierse tinnegieters* / door W. De Proost. - Berlaar: De Proost, 1989.
- 16) p. 50 in: *Het Mechelse tingietersambacht* / door E. van Autenboer. In: *Bijdragen tot de geschiedenis, inzonderheid van het oud hertogdom Brabant*, jg. 45 (1962).
- 17) p. 57 in: *Keur van tin uit de havensteden Amsterdam, Antwerpen en Rotterdam* / door B. Dubbe, J. Van Deun, J.W.M. de Jong [e.a.]. - Amsterdam, 1979.
- 18) pp. 115-116 in: *Het hoofdambacht der meerseniers* / door E. Geudens. - Antwerpen, 1891.
- 19) *Idem*, p. 112.

Gemerkt met een Franse slag (3)

Fanatieke ijkmeesters in Arles

Paul Maas

Wat zien we? Een kannetje uit Zuid Frankrijk (afb. 1). Het dateert uit het begin van de achttiende eeuw. Het deksel staat omhoog en daarop zien we merktekens: één controlemerk van de stad Arles en maar liefst negen ijkmerken. Negen? In de achttiende eeuw? Is dat niet merkwaardig? Dat kun je wel zeggen...

In **Nederland** vindt men vaak grotere aantallen ijkmerken op de inmiddels wat uit de mode geraakte negentiende eeuwse maatkannen. Deze zijn altijd cilindrisch van vorm, met of zonder schenktuit of deksel en worden meestal aangeboden in een serie van acht qua inhoud oplopende maten. Na de invoering van het decimale stelsel raakten de andere maten buiten gebruik en concentreerde de overheid zich op het juiste gebruik van de uniforme maten. En de min of meer jaarlijkse controle op de inhoud behoorde tot deze taak. De indrukwekkende hoeveelheid ijkmerken op en vlak onder de rand van deze kannen leidt ogenschijnlijk tot een respectabele ouderdom, maar hun geboortjaar ligt meestal in het begin van de negentiende eeuw.

Afb. 1 Kannetje uit Arles; éénkakilig scharnier; baton als duimrust; hoogte totaal: 14,1 cm; doorsnede voetplint: 7,6 cm; inhoud: 0,27 l.

Maatkannen voor commercieel gebruik mochten niet worden verkocht zonder dat ze van een ijkmerk waren voorzien. Daarom waren er vanaf de dertiende eeuw in Nederland regelingen van kracht die de juiste inhoud van de gebruikte maten en kannen moesten garanderen. Dubbe geeft in zijn boek tal van voorbeelden over de plaatsing van pegels en het wegnippen van stukjes uit de bovenrand van maatkannen. Op die manier bepaalde men de maximale hoogte die de vloeistof in de kan moest of kon bereiken. Maar wat was de juiste maat? De bronzen standaardmaten varieerden van stad tot stad. Bovendien werd deze standaardmaat soms van overheidswege verkleind om de accijns op *gebrande wateren* indirect te kunnen verhogen.

Gemerkt met een Franse slag (3)

Fanatieke ijkmeesters in Arles

Ook in Frankrijk was het slaan van ijkmerken, de *jaugeage*, al vroeg heel gebruikelijk. Het recht om te ijken kwam toe aan de koning, *les seigneurs* en aan de besturen die de *pintiers* onder hun hoede/toezicht hadden. De tinnen maten moesten worden geijkt voor ze in gebruik mochten worden genomen. Ter bekrachtiging van deze handeling werd een ijkmerk aangebracht/geslagen: in de vorm van een liele wanneer de koning (de rijksoverheid) de bevoegde autoriteit was of een wapenschild bij een andere, bijvoorbeeld stedelijke overheid.

De maten werden van tijd tot tijd herkeurd, bijvoorbeeld wanneer er klachten werden ingediend of wanneer de overheid weer eens geld nodig had. Want ook voor de herkeuringen moest worden betaald. Al in de veertiende eeuw wordt voor de stad Parijs als ijktarief, een *droit de marque*, van drie denier gehanteerd voor elke te keuren *pot*, *pinte*, *chopine* of *roquille* (de gebruikelijke maateenheden).

De controle op de juistheid van de inhoud van de kannen werd niet altijd even zorgvuldig uitgevoerd. Immers, de inhoud van de kannen verschilde van stad tot stad, van dorp tot dorp. Dus was er nauwelijks sprake van een eenheidsmaat, omdat elke plaats zijn eigen maat natuurlijk prefereerde boven die van de naburige gemeente. Om welke reden dan ook! Handhaving door de centrale overheid was dus nauwelijks zinvol, immers welke eenheidsmaat moest bij de controle worden gehanteerd? Eerst in de negentiende eeuw werd door Napoleon het decimale eenhedenstelsel definitief ingevoerd en vanaf dat moment loonde het om voortaan de controle volgens landelijk geldende normen te laten

uitvoeren. De toen gebruikte maten werden voortaan periodiek gecontroleerd en na goedkeuring van een jaarletter voorzien. Sommige kannen werden vele jaren achtereenvolgend gebruikt. Wanneer ze niet al te sleets werden kon op deze manier de reeks jaarletters op hun kraag, deksel of bovenrand een aanzienlijke omvang aannemen.

Afb. 2 Het deksel van een Arles kan uit de collectie van wijlen René Richard met maar liefst 34 ijkmerken en een meesterteken van Louis Brun.

Gemerkt met een Franse slag (3)

Fanatieke ijkmeesters in Arles

De ijkmerken die in de zeventiende en achttiende eeuw in verschillende Franse steden werden gehanteerd werden eerder beschreven door Adolphe Riff voor de Elzace, door Charles Boucaud voor heel Frankrijk in het algemeen en meer recent door René Richard voor de Languedoc. De typologie van de Franse ijkmerken zal in een van de volgende afleveringen van *Gemerkt met een Franse slag* uitvoeriger worden besproken.

Doorgaans gaf slechts één bescheiden merkje aan dat de betreffende kan de juist voor die stad of streek geldende inhoudsmaat bezat. Zowel klant en verkoper hoefden zich niet bekocht te voelen wanneer letterlijk *de maat vol was*.

Maar in **Arles** ging blijkbaar alles anders. Nergens ging men in de achttiende eeuw al ijkend zo voortvarend, om niet te zeggen fanatiek te keer als in die stad. René Richard, een Franse verzamelaar en auteur van een belangrijk boek over Frans tin, had in zijn collectie een kan afkomstig uit Arles met behalve het stadscontrolemerk van 1691 maar liefst 34 ijkmerken (afb. 2) op het deksel. Dat moet wel een heel bijzondere kan zijn.

Door het voor die tijd, het begin van de achttiende eeuw, buitensporig grote aantal ijkmerken mag men concluderen dat de dienstdoende controlerende ijkmeester er veel belang aan hechtte dat met de inhoud van juist deze kan niet werd gefraudeerd. Wellicht was hij in zijn vrije tijd een trouw en toegewijd bezoeker van het café-chantant of kroeg waar deze maat werd gebruikt en speelde eigenbelang een rol? Wie zal het zeggen...

Ook het Victoria & Albert Museum in Londen heeft een achttiende-eeuwse Arles kan met eveneens 34 ijkmerken op het deksel (afb. 3).

Afb. 3 De Arles kan in het Victoria & Albert Museum in Londen doet daar niet voor onder wat het aantal ijkmerken betreft, maar mist wel een meesterteken (deze kan is ook wat minder 'strak' dan zijn soortgenoot in de Franse collectie).

Het Muséon Arlaten d'Arles komt helaas niet verder dan twee kannen met zes, respectievelijk zeven ijkmerken! Men zou daar met jaloezie moeten opkijken naar dit toppunt op ijkgebied. Een zo uitbundig geijkte kan hoort toch zeker in Frankrijk thuis. En dan natuurlijk in het eigen stadsmuseum! Maar helaas, een prominente plek in de eregalerij van het museum is voor deze wat misdeelde vloeistofmaten niet voorhanden! Dat schreef Charles Boucaud al in 1958 niet zonder ironie in zijn standaardwerk over de Franse tinnen vloeistofmaten¹. Ook toen al was een museale tincollectie grotendeels verbannen naar een duister depot. Jammer genoeg is daar tot nu toe geen enkele verandering in gekomen (afb. 4).

Gemerkt met een Franse slag (3) Fanatieke ijkmeesters in Arles

*Afb. 4 Charles Boucaud, auteur van het standaardwerk over Franse kannen *Les Pichets d'étain*, bezat zelf ook een Arles kan met naast de stadskeur acht ijkmerken.*

Boucaud beschrijft 62 contre marques aangetroffen op deksels van kannen uit Arles die alle het controlemerk 1691 dragen. Ruim dertig jaar later geeft ook René Richard in zijn boek een opsomming van de hem op dat moment bekende ijkmerken: hij telt er dan 79, dus 17 meer dan bij Boucaud². Maar een ander onderzoek naar de chronologie van de verschillende ijkmerken die gedurende een hele eeuw in gebruik bleven heeft nooit plaatsgevonden. Zelfs over de ijkmeesters die zo rijkelijk met hun controle-ijzers in de weer zijn geweest is slecht weinig bekend. Het zou een aardig scriptieonderwerp kunnen zijn voor een student kunstgeschiedenis, aldus Boucaud!

Het hier beschreven kannetje, sinds kort in een Nederlandse collectie, heeft negen ijkmerken en het stedelijk controlemerk uit 1691 (afb. 5) en zou alleen daarom al niet misstaan in het museum in Arles!

*Afb. 5 Maatkannetje, gemerkt Arles.
Tinnegieter onbekend*

Gemerkt met een Franse slag (3) Fanatieke ijkmeesters in Arles

Afb. 6 Negen ijkmerken en een sterk weggesleten stadscontrolemerk uit 1691, allemaal te vinden op het deksel van het kannetje van foto 1 en 5.

De uitvoering van de gebruikte ijkmerken is zeer eenvoudig: een schildje met daarop een of meer initialen (op dit kannetje bijvoorbeeld AB, IS, R, TL) of een symbool (een boompje, een gespleten kruis, een dubbel kruis); ook komt alleen een letter voor (hier de letter A) of is de vorm van het schild bepalend (de hartvorm op dit deksel) (afb. 6 en 7).

Er is gesuggereerd dat er een relatie zou bestaan met de wapenschilden van de notabele families van Arles die in deze eeuw binnen de stedelijke hiërarchie de aantrekkelijke baantjes onder elkaar wisten te verdelen. En het aanzien van het baantje van controleur van maten en gewichten had bovendien in deze gemeenschap een tamelijk wisselend karakter!

Ook is een vermeende gelijkenis geconstateerd met de brandmerken die in de naburige Camargue door de veeboeren werden gehanteerd! Een sympathieke hypothese, maar de juistheid van deze stelling wordt helaas door geen enkel bewijs onderschreven.

Noten

1. Boucaud, Charles: Les pichets d'étain. Mesures à vin de l'ancienne France, Chez l'auteur (Paris, 1958)
2. Richard, René: Potiers d'Étain de l'Ancien Languedoc et du Roussillon du Bas Moyen Age à l'Ère Industrielle, Presses du Languedoc (Montpellier, 1988)

Afb. 7 Dit kannetje heeft een baton als duimrust

Tinnen schoengespen uit de achttiende eeuw (2)

M. Hendriksen

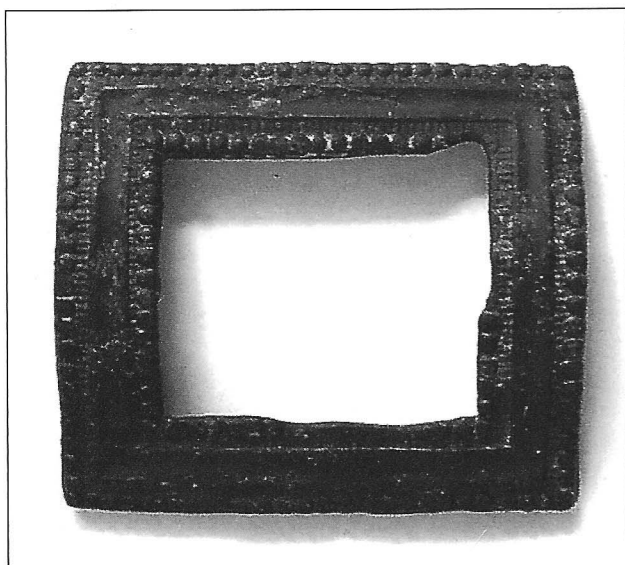

In het artikel *Tinnen schoengespen uit de achttiende eeuw*, gepubliceerd in *de Tinkoerier* van december 2003, werden 21 verschillende gespen beschreven¹.

Het werd de aanzet tot een groter onderzoek. Nog steeds worden tinnen schoengespen als bodemvondst in Nederland aangetroffen².

Inmiddels staat de teller op maar liefst 74 verschillende exemplaren! Deze diversiteit maakt dat de gespen een dankbaar verzamelobject zijn. De behoefte aan een goed overzicht in typen en de daarbij behorende datering is voor de verzamelaar van belang. Tot aan het verschijnen van het eerste artikel was er geen overzichtsartikel over tinnen schoengespen bekend. In dit artikel worden 11 nieuwe exemplaren behandeld.

Tinnen schoengespen uit de achttiende eeuw (2)

Afb. 20

Rechthoekige gespbeugel met aan de binnen-en buitenkant een parelrand. Op de keerzijde van de beugel staat aan één kant het meegegoten jaartal 1782 No 4 en aan de andere kant de naam NETIPA 17.

1: Tin gegoten, gemerkt NETIPA 17 -1782 No 4.

2: 3,6 x 4,0 cm.

3: De Sniep Diemen.

4: 1782.

5: M. Hendriksen.

Om het overzichtelijk te houden en aan te laten sluiten bij het vorige artikel worden de afbeeldingen doorgenummerd. Hierdoor krijgt iedere gesp zijn eigen unieke nummer.

De vondstgegevens zijn onderverdeeld in vijf punten:

1: Soort materiaal/vervaardigingstechniek/
bijzonderheden.

2: Grootste lengte/grootste breedte.

3: Vondstlocatie.

4: Datering.

5: Collectie/eigendom

Tinnen schoengespen uit de achttiende eeuw (2)

Afb. 21

Rechthoekige gespbeugel versierd met bloemen, strepen, facetjes en bladmotief. Op de keerzijde is een het getal 34 meegegoten. Opvallend is de grote afmeting van de gespbeugel.

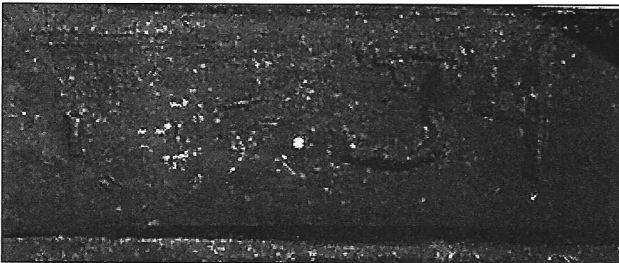
1: Tin gegoten, gemerkt 34, keerzijde resten ijzercorrosie.

2: 11.0 x 5.4 cm.

3: Zaandam.

4: 1750-1800.

5: M. Hendriksen.

Afb. 22

Rechthoekige haast ovale gespbeugel met als versiering gefacetteerde ruitjes met daaromheen een vlechtband met daartussen twee bolletjes. Op de keerzijde meegegoten is de naam van het ten westen van Nottingham gelegen Wollaton weegegeven.

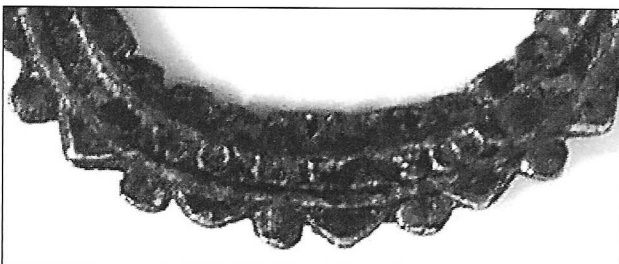
1: Tin gegoten, gemerkt Wollaton, keerzijde resten ijzercorrosie.

2: 5.6 x 4.3 cm.

3: Amsterdam.

4: 1750-1800.

5: M. Hendriksen.

Tinnen schoengespen uit de achttiende eeuw (2)

Afb. 23

Rechthoekige gespbeugel met aan de binnen- en buitenrand een parelrand. Daartussenin is over de gehele beugel een doorlopend motief van slingerende takken. Op de keerzijde zijn met behulp van slagletters de initialen S.D ingeslagen.

1: Tin gegoten, gemerkt S.D.

2: 8.0 x 4.9 cm.

3: De Sniep Diemen.

4: 1750-1800.

5: M. Hendriksen.

Afb. 24

Rechthoekige gespbeugel met aan de binnen- en buitenrand een parelrand. Daartussen is een drietal strepen dat in het midden samenkomt in een soort strik. Op de keerzijde is een meegegoten retrograde D.C 21 weergegeven.

1: Tin gegoten, gemerkt D.C 21, messing stuitbeugel en angel.

2: 4.6 x 3.7 cm.

3: Zaandam.

4: 1750-1800.

5: M. Hendriksen.

Tinnen schoengespen uit de achttiende eeuw (2)

Afb. 25

Vierkante opengewerkte gespbeugel voorzien van bollen die onderling zijn verbonden met een vlechtband. In het midden van elke kant zijn centraal een grotere bol met daarom heen cirkels gemaakt die hoogstwaarschijnlijk een bloem moeten voorstellen zoals bij afb.12 en afb.13. Op de keerzijde zijn de meegegoten initialen F.F in een vierkant weergegeven.

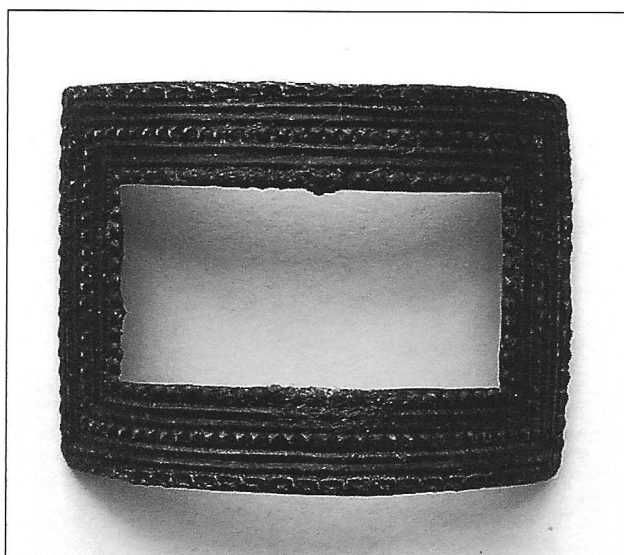
1: Tin gegoten, gemerkt F.F, keerzijde resten ijzercorrosie

2: 4.2 x 4.2 cm.

3: Houtmankade Amsterdam.

4: 1750-1800.

5: M. Hendriksen.

Afb. 26

Rechthoekige gespbeugel voorzien van lijnen en twee rijen parelrand.

1: Tin gegoten, keerzijde resten ijzer corrosie.

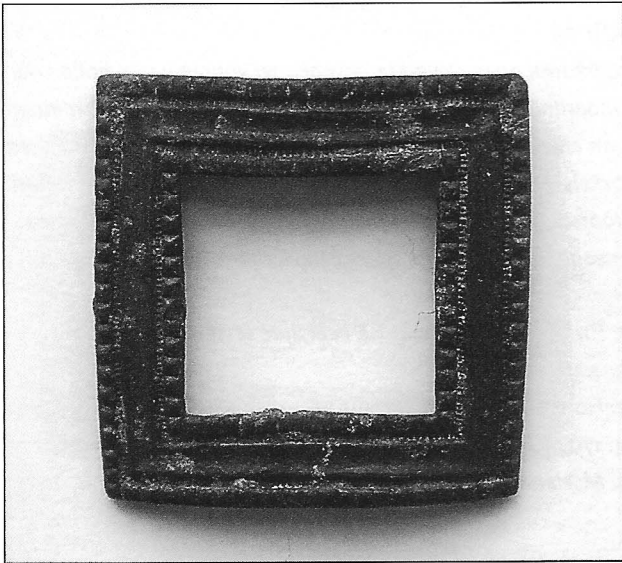
2: 4.5 x 3.5 cm.

3: De Sniep Diemen.

4: 1750-1800.

5: M. Hendriksen.

Tinnen schoengespen uit de achttiende eeuw (2)

Afb. 27

Vierkante gespbeugel met een zelfde versiering als die van afb.20.

1: Tin gegoten, keerzijde resten ijzercorrosie.

2: 3,6 x 3,6 cm.

3: Zeeburgerdijk Amsterdam.

4: 1750-1800.

5: M. Hendriksen.

Afb. 28

Zeer fraai in Rococo uitgevoerde rechthoekige gesp met een floraal motief. De haakbeugel heeft een zelfde pseudo keur als die in de gesp van afbeelding 3. De haakbeugel en angel zijn eveneens uit tin vervaardigd.

1: Tin gegoten, pseudo gemerkt, stuitbeugel.

2: 6,3 x 5,2 cm.

3: Amsterdam.

4: 1740-1770.

5: M. Hendriksen.

Tinnen schoengespen uit de achttiende eeuw (2)

Afb. 29
Rechthoekige gesp met sterk afgeronde hoeken en een geprononceerde beugel. Lijkt veel op afb. 2 maar is groter uitgevoerd.

1: Tin gegoten, stuitbeugel en angel.

2: 6.5 x 5.0 cm.

3: Funen Amsterdam.

4: 1725-1760.

5: M. Hendriksen.

Afb. 30
Rechthoekige gespbeugel met grove streep versiering. Aan de keerzijde staat in iedere hoek een meegegoten 16 weergegeven.

1: Tin gegoten, gemerkt 16, keerzijde resten ijzercorrosie.

2: 7.5 x 4.3 cm.

3: Funen Amsterdam.

4: 1750-1800.

5: M. Hendriksen.

Tinnen schoengespen uit de achttiende eeuw (2)

Conclusie

Nieuw ten opzichte van het vorige artikel zijn de gespen met daarin een naam. Zo kan de naam Wollaton duiden op de maker, of het betreft alleen een verwijzing naar deze stad.

Het ontbreken van kwaliteitskeuren in tinnen gespen kan dus betekenen dat deze door niet geregistreerde tinnegieters zijn vervaardigd of vrijgesteld waren vanwege hun karakter. Van alle merken of namen (zie tabel 1) die we tot nu toe tegen zijn gekomen vallen er geen terug te vinden in het tinnegieters en tinmerkenoverzicht³.

Bij de gesp met daarin de naam NETIPA en het jaartal 1782 rijst de vraag of dit de naam van de gieter is. Het zou ook de naam van de malmaker geweest kunnen zijn, of die van de verkoper. Hoewel de naam tegenwoordig niet meer voorkomt leverde een onderzoek wel twee namen op die dicht in de buurt van Netipa komen, namelijk: Netifim en Tipa⁴. Deze beiden zijn Joodse namen en waarschijnlijk is Netipa dat ook. Het verhandelen van ongekeurde voorwerpen of voorwerpen met een te laag tingehalte was strafbaar voor leden van het gilde. Dit maakt het aannemelijk dat de gespen vervaardigd zijn door gieters die niet bij het gilde waren aangesloten.

Tabel 1: Initialen, namen en merktekens op tinnen gespen

Merk of naam	Datering	Afb.
I V S Stadwapen Amsterdam	1725-1748	3
G M 3	1750-1800	9a
G M 12 en fleur de lis	1760-1790	10a
I M No 12	1750-1775	14a
I B	1750-1780	18
Netipa17 No 4 1782	1782	20a-c
34	1750-1800	21a
Wollaton	1750-1800	22a
S D	1750-1800	23a
D C 21 retrograde	1750-1800	24a
F F	1750-1800	25a
16 in alle vier hoeken	1750-1800	30a

Door het heffen van gelden van verkopers, die mogelijk tevens de makers waren, kon er toch enige mate van controle worden uitgeoefend.

Bekend is dat in Den Haag handelaren in kleine tinnen voorwerpen zoals knopen, flessen met schroefdooppen, tinnen heften en barbierspuiten een eenmalig bedrag moesten geven aan het tinnegietergilde. De conclusie die Dubbe daar destijds aan verbond luidde:

*Uit het bovenstaande blijkt wel, dat een ieder die producten verkocht, die enigszins annex waren met de tinnegieterij, tol aan het gilde moest betalen!*⁵

Zouden tinnen gespen ook tot die producten gerekend kunnen worden waarover betaald diende te worden? Als we daar vanuit gaan betekent dit dat er een gedoogbeleid werd gehanteerd dat het mogelijk maakte voor producenten zichzelf in kwaliteit van anderen te onderscheiden. De geleverde kwaliteit hing immers af van de manier waarop een gesp werd gemaakt en uit welke samenstelling deze bestond. Met behulp van een röntgen fluorescentie apparaat zijn alle gespen in dit gebruikte artikel geanalyseerd op hun samenstelling⁶. Uit deze analyse (zie tabel 2) blijkt dat de samenstelling en het aanwezige tin zeer uiteenloopt.

Het hoogste tingehalte dat werd aangetroffen is 88.86% en het laagste 35.20%. In vrijwel alle gespen komt in meer of mindere mate lood, antimoon, bismut, koper en ijzer voor. Om de kwaliteit te kunnen vergelijken zijn ook een tinnen bordje, vervaardigd door Jan de Koning uit de periode 1723-1758, twee tinnen lepels en een Amsterdamse kan met sneb uit dezelfde periode als die van de gespen getest. Het tingehalte van het bordje bedraagt 55%, die van de lepels 57% en 51% en de kan 95%. Hieruit blijkt dat de samenstelling van officiële stukken ook niet altijd aan het vereiste gehalte voldoet.

Tinnen schoengespen uit de achttiende eeuw (2)

Tabel 2: Samenstelling van de gespen

gesp	Pb	Sn	Sb	Bi	Cu	Fe
20	4,36	85,22	6,29	0,36	0,61	2,45
21	9,36	55,06	0,34	0,23	16,93	17,55
22	0,11	64,59	0,03	0,02	15,9	18,87
23	0,39	88,86	0,04	0,04	3,72	5,98
24	9,28	40,68	0,81	0,13	22,89	25,67
25	15,22	61,39	1,69	0,18	9,68	11,29
26	21,20	35,20	0,14	0,16	19,86	23,00
27	0,51	77,41	6,27	0,01	6,55	8,61
28	33,33	45,72	0,03	0,23	8,79	11,40
29	26,19	63,64	0,04	0,26	4,09	5,15
30	18,19	44,18	0,79	0,18	16,56	19,53

Pb = lood
Sn = tin
Sb = antimoon
Bi = bismut
Cu = koper
Fe = ijzer

Verder kan worden opgemerkt dat het tingehalte van een gesp niet samenhangt met de esthetische waarde. Ook is duidelijk geworden dat de gespen uit de periode tot ca.1750 volledig uit tin zijn vervaardigd. Van de gespen die na ca.1750 zijn te dateren worden vrijwel alleen de beugels teruggevonden. Aan de achterkant is dan meestal ijzercorrosie zichtbaar die duidelijk maakt dat de gesp een ijzeren beugel en angel heeft gehad. Slechts één gesp heeft een messing stuitbeugel en dito angel. Hoogstwaarschijnlijk is het originele ijzeren binnenwerk destijds vervangen.

Noten

- 1 M. Hendriksen – Tinnen schoengespen uit de achttiende eeuw, in: *De Tinkoerier*, mededelingenblad Nederlandse TinVereniging, jaargang 11, nummer 2, december 2003, blz. 20 t/m 31
- 2 In een Engels overzicht nemen de tinnen exemplaren een marginale rol in. Whitehead 2003
- 3 B. Dubbe – *Nederlandse Tinnegieters & Tinmerken*, Amsterdam 2009
- 4 Met dank aan: dhr. Avi Lev uit Delft en dhr. Abraham Madeisker uit Jerusalem
- 5 B. Dubbe – *Tin en tinnegieters in Nederland*, Lochem 1978, blz. 51
- 6 Met dank aan: dhr. B. van Os, Rijksdienst cultureel erfgoed Amersfoort

Literatuur

- Dubbe, B. - *Tin en Tinnegieters in Nederland*. Lochem, 1978.
- Dubbe, B. - *Nederlandse Tinnegieters & Tinmerken*. Nederlandse Tinvereniging Amsterdam. 2009.
- Hendriksen, M. - Tinnen schoengespen uit de achttiende eeuw. *De Tinkoerier*. Nummer 2, december 2003.
- Whitehead, R. - *Buckles 1250-1800*. Witham 2003.

Vakantieontdekkingen in tin

Thea Evers

Fotografie: Wim Evers

Afb. 1

Misschien heb je er als tinliefhebber een neus voor, of een **Riecher**, zoals onze Oosterburen zeggen, feit is dat we op vakantie in Zuid-Duitsland enkele bijzondere tinverzamelingen ontdekten.

Sammlung Baumann

Rothenburg ob der Tauber is misschien wel de meest romantische stad van Duitsland. De toevoeging 'ob der Tauber', is terecht, want de plaats ligt boven het riviertje de Tauber en dat biedt veel vergezichten. Het is ook een plaatje om te zien wanneer je komt aanrijden uit het dal en het stadje dan wat hoger ziet liggen. Ommuurd en middeleeuws, met de beslotenheid van de straten en steegjes, de torens van bolwerken en kerken, allemaal mooi herbouwd en gerestaureerd, waar vind je dat nog. Het heeft een hoog 'Anton Pieck gehalte'. Misschien gebruiken de Duitsers in dit verband de naam van Carl Spitzweg. Mede door deze schilder werd Rothenburg in de negentiende eeuw ontdekt.

Iedere toerist, zeker de Amerikaan en Japanner, moet dit stadje dan ook gezien hebben. Het is er dus druk, heel druk. En het meest bevreemdende is de winkel met kerstartikelen, die het hele jaar open is.

Toch is het stadje ook groot genoeg om de drukte te vermijden en dat lukt zeker als je een bezoek brengt aan het Reichsstadtmuseum. Dit museum over de plaatselijke historie is gehuisvest in een voormalig Dominicaans nonnenklooster, dat werd gesticht in 1258. Alleen het gebouw is al zeer de moeite waard. De oude kloosterkeuken uit de tweede helft van de dertiende eeuw brengt je in een geheel andere wereld.

Vakantieontdekkingen in tin

De collectie:

Direct in de eerste zaal met religieuze voorwerpen stond een tinnen doopkan uit Rothenburg van Johann Georg Günzler (1780-1842), die in 1827 was aangeschaft door de H. Geistkirche. Deze kan was een van de weinige objecten waarvan ook archiefstukken aanwezig zijn. Günzler kreeg voor deze kan in 1827 de som van 4 Gulden en 36 Kreuzer (afb. 1).

Een veertiende-eeuwse relikwiedoos, omschreven als 'Kapsel mit Reliquin und Siegel aus der Hochaltarmensa der Rothenburger Spitalkirche' (afb. 2).

Afb. 2

Afb. 3

Twee tinnen lepels eveneens uit de achttiende eeuw met de H. Matthias en de H. Jacobus vormden ook een fraaie combinatie (afb. 3).

Vakantieontdekkingen in tin

In de reguliere collectie was meer tin te zien, zoals emblemen van het gildewezen, ondermeer die van de bierbrouwers uit 1849 of die van de Hafner und Ofensetzer uit 1821 met daarop de namen van de gezellen.

Een groot deel van de collectie wordt echter gevormd door de Sammlung Baumann, die is ondergebracht in een gelijknamige stichting en in dit museum een onderkomen heeft gevonden. Hermann Baumann is een plaatselijke industrieel, die een grote kunstverzameling heeft opgebouwd. Het zwaartepunt van deze verzameling ligt bij de historische wapens. Het Dormitorium uit 1482, de voormalige slaapzaal van de zusters, is er helemaal mee gevuld.

En ook de latere feestzaal uit 1730 biedt de aanblik van wapengerei, helmen, harnassen en allerlei andere voorwerpen die hieraan verwant zijn. Allemaal zeer interessant natuurlijk, maar wij begonnen pas goed te kijken bij de grote verzameling faiences, afkomstig uit de Manufaktur Ansbach. Daar waren diverse exemplaren bij met een tinnen deksel. Niet echt onze smaak, maar enkele meer eenvoudige uitvoeringen trokken wel onze aandacht. Die hadden toch wel iets bijzonders.

Zoals het turkoois geglazuurde exemplaar uit 1790. In het deksel een gravure met het inschrift 12 MWN 97 en in het midden een medaillon met in de rand *Ich reise fort vom diesem Ort*. Die medaillons zijn in de regel voorzien van (soms pikante) voorstellingen met spreuken (afb. 4). In het medaillon van een exemplaar uit 1780 zijn twee vrouwen te zien, die een hengel uitwierpen naar mannen in een rivier, met in de rand: *Ein solcher Fisch gehört vor mich* (afb. 5).

Afb. 4

Afb. 5

Vakantieontdekkingen in tin

Maar toen bleek dat Hermann Baumann ook een tinverzamelaar was. De belangrijkste stukken uit zijn collectie waren tentoongesteld. Veel Duits tin uiteraard, zoals Walzenkrüge, Deckelhumpen, Stitzen en Schnabelstitzen (afb. 6).

Afb. 6

Vakantieontdekkingen in tin

Afb. 7

Maar ook een inktstel van de tinnegieter Neef uit Frankfurt am Main en Johann Georg Auer (1758-1809), Rothenburg, 1784. Op de bodem twee merken: een engel en een zwaard. Aan de binnenkant bevinden zich in de bodem twee merken, die waarschijnlijk van Neef uit Frankfurt zijn. Men vermoedt dat de Rothenburgse tinnegieter ook tinwaren betrok uit Frankfurt, dat toen al een belangrijk handelscentrum was en het vervolgens verder bewerkte (afb. 7).

Andere stukken:

Een grote kan uit 1686 met *Meistermarke HG* en *Meisterzeichen einer Kanne*. Van de gegraveerde wapens kon tot nu toe alleen het meest linkse geïdentificeerd worden als dat van de Graven von Trautson und zu Falkenstein, en een paar Bergmannsleuchter van C.F. Pilsz, Meister 1820-1839 (afb. 8).

Afb. 8

Vakantieontdekkingen in tin

Afb. 9

Afb. 10

Ehrenkanne für einen Nürnberger Schlossermeister, omstreeks 1793. Een fijngegraveerde peervormige kan met deksel. Op de voorkant staan vier medaillons met daarin afgebeeld, sleutels, pistolen, tafelklok en maalwerk. Daaronder A(nno) 1793. Op de zijkant de naam van meesters Johann Otto Schloßer Joh. Paul Alter Bindenmacher Vor Eßberger Schloßer Joh. Chr. Berlt Schloßer (afb. 9).

Krönungsteller uit 1637 van Hans Spatz uit Neurenberg (werkzaam 1630-1670), voorstellende keizer Ferdinand III in kroningsornaat met de keurvorsten in de randmedaillons (afb. 10).

Vakantieontdekkingen in tin

Afb. 11

Purimteller, Frankfurt a.M. 1750, die werd gebruikt tijdens de gelijknamige Joodse feestdag (afb. 11).

Pelgrimsteken uit de dertiende eeuw, uit een Frans Mariabedevaartsoord. Bodemvondst uit de Landkreis Ansbach (afb. 12).

Tot slot een *Schleifkanne der Metzger*, waarvan echter wordt vermoed dat er later de datering 1641 in aangebracht is met de meestertekens van Johann Christoph Normann uit Neurenberg, 1786 Meister en Johann Adam Caspar Roos, Lindau 1764 Meister. Misschien een product van de Manufaktur Weygang uit Öhringen uit de periode 1860-1900, zo stond er op het bijschrift (afb. 13).

Van deze *Sammlung Baumann* bestaat helaas nog geen catalogus. Navraag bij dr. Möhring, de conservator van het museum leerde ons dat er ook nog stukken in depot zijn, maar dat de fraaiste tentoongesteld zijn. Men werkt in eerste instantie aan de wapenverzameling en de faiences. Dan pas komt het tin aan de beurt. En dat alles neemt nog wel een aantal jaren in beslag.

Afb. 12

Vakantieontdekkingen in tin

Afb. 13

Vakantieontdekkingen in tin

Weygang Museum

In het museum in Rothenburg lagen zoals gebruikelijk diverse folders van musea en bezienswaardigheden in de omgeving. En zo werden we geattendeerd op het Weygang Museum in de stad Öhringen. De naam Weygang waren we eerder tegengekomen bij de Schleifkanne van het slagersgilde. En de aanduiding tinmuseum op de folder wekte natuurlijk wel onze nieuwsgierigheid. De stad Öhringen bleek te liggen aan de A6 tussen Neurenberg en Mannheim, circa honderd kilometer van ons vakantieadres. Toen er een dag wat minder fraai weer werd voorspeld, was dat een goede reden om er eens te gaan kijken.

Het Weygangmuseum ligt in Karlvorstadt, een stadsdeel van Öhringen, dat werd gebouwd aan het einde van de achttiende eeuw door vorst Ludwig Friedrich Carl zu Hohenlohe. Het geheel is een classicistisch monument en tot op heden hebben de grote paleizen, villa's en tuinen hun bijzondere karakter bewaard.

August Weygang (1859-1946), de naamgever van het museum, was de laatste telg uit een oude tingietersfamilie. Het tingietersambacht van de familie Weygang gaat terug tot in de 17e eeuw. De verschillende takken brachten in Sachsen, Zweden en Göttingen bekende en belangrijke tinnegieters voort. Het geslacht stamt uit het Duitse Bautzen. De stamvader Adam Weygang (1630-1677) emigreerde op dertigjarige leeftijd naar Zweden. In het museum in Stockholm is tin van de familie te vinden, waaronder zeventiende-eeuwse kandelaars. In latere generaties keerden er echter ook Weygangtelgen weer terug naar Duitsland, zowel naar Bautzen als naar Göttingen.

Georg August Weygang (1785-1835) uit het Göttingergeslacht stichtte in 1815 de tingieterij in Öhringen. Zoon August (1828-1891) maakt van de plaatselijke gieterij een firma van regionale

betekenis en onder August Jr. (1859-1946) groeide de zaak uit tot één van de belangrijkste tingieterijen van Duitsland.

Het jaartal 1726, dat ze gebruiken in hun merk, is gebaseerd op Jacob Weygang, Meister 1726, die in 1735 met de tingieterij in Göttingen startte.

In de *Gründerzeit* vanaf 1860, de tijd van het Historisme, werd alom teruggegrepen op vroegere periodes in de kunstgeschiedenis en de firma Weygang maakt volop tinnen voorwerpen naar oud model. In hun *Musterbuch* zijn alle modellen afgebeeld. Al die oude vormen zijn bewaard gebleven en het magazijn is een en al historie (afb. 14).

In het museum zijn natuurlijk veel van die producten te vinden (afb. 15).

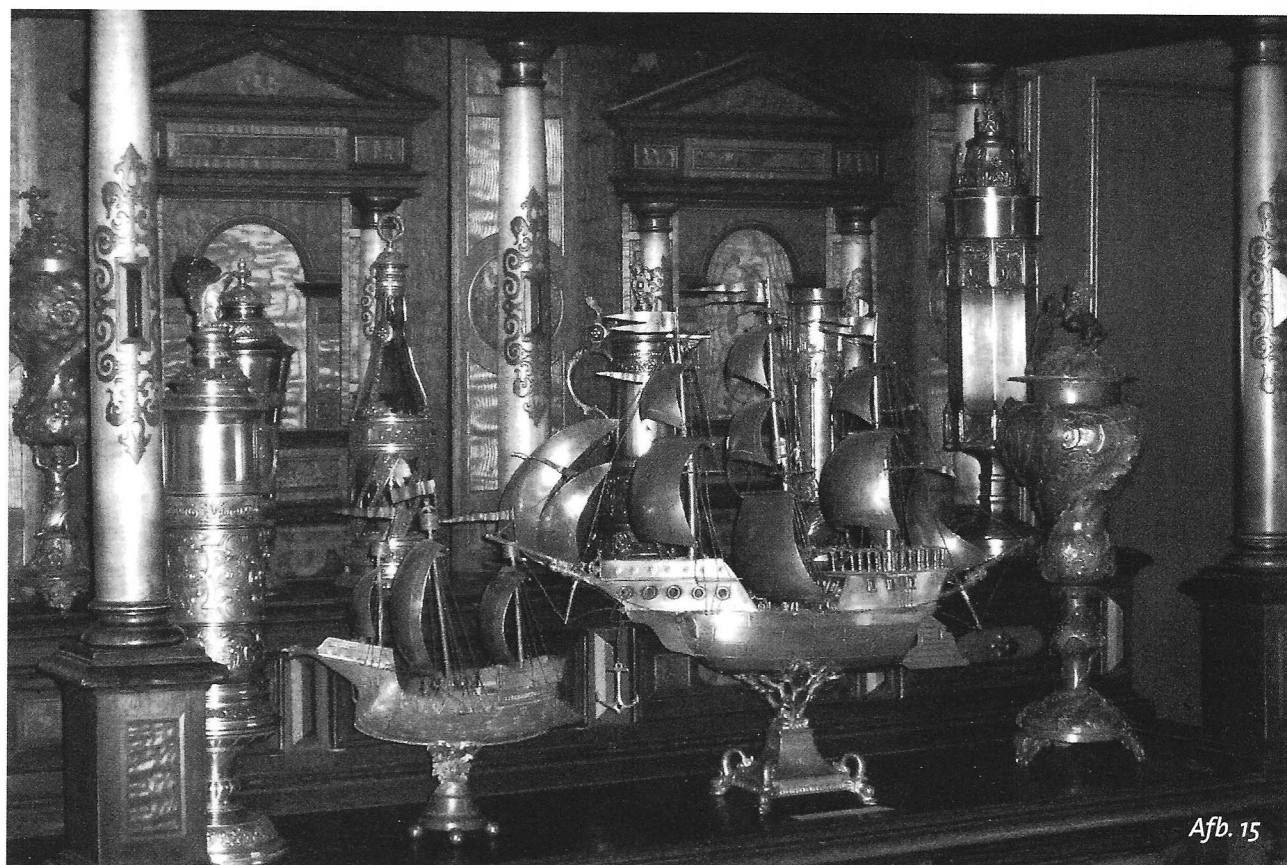
Maar naast al die replica's uit de negentiende en twintigste eeuw zijn er ook originele stukken. Want August Weygang verzamelde ook tin.

Na zijn dood liet hij zijn gehele vermogen na aan de stad en zijn huis werd in originele staat als museum in gericht. De oude tingieterij in de bijbouw, is nog steeds in bedrijf, ook al wordt er nog nauwelijks geproduceerd want er is niet veel vraag meer. Maar bij rondleidingen is een kijkje achter de schermen natuurlijk heel aardig.

Vakantieontdekkingen in tin

Afb. 14

Afb. 15

Vakantieontdekkingen in tin

Afb. 16

Wij werden rondgeleid door mevrouw Rosina Weiss, die zelf ook tin verzamelt. Zij is vrijwilligster bij het museum en haar man houdt al bijna 15 jaar de gieterij in stand.

Zoals bij alle musea is ook hier merkbaar dat alles draait om de bezoekersaantallen. En tin trekt natuurlijk niet zo. Er worden dan ook regelmatig speciale tentoonstellingen gehouden, waarbij het tin uit het blikveld verdwijnt. Zo staat het museum in de Kersttijd vol met kribbes en wordt het bezoekersrecord weer gebroken. In de kelder is ook een permanente expositie ingericht over de Romeinse tijd. De Limes lag in de buurt en de vondsten van opgravingen zijn tentoongesteld.

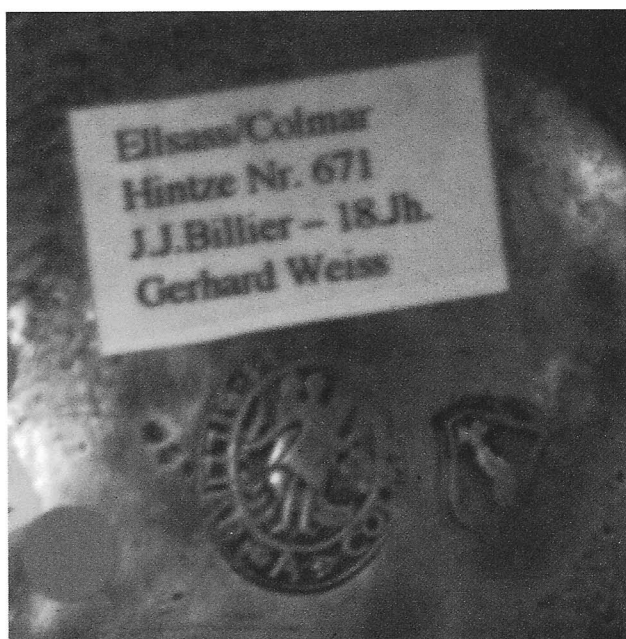
Maar één van die speciale exposities was gewijd aan de tinverzameling van Rosina Weiss onder de titel: *100 Kannen möcht ich haben*. Die 100 kannen heeft ze al lang en ook nog diverse andere voorwerpen, waaronder een prachtige speelgoedkeuken, zoals er ook een in het museum te vinden is (afb. 16).

Ze liet ons een kan zien uit haar collectie. Er stond vermeld: *Ellsass/Colmar Hintze 671 J.J. Billier 18. Jh.* Zij vroeg of wij daar meer over konden vertellen. Maar daar hebben we ons niet aan gewaagd. Wij hadden een dergelijke kan nog niet eerder gezien en laten het graag aan de deskundigen onder u over om hier een mening over te geven. Waarom ze het vroeg werd ons niet helemaal duidelijk. Of ze toch twijfels had? Wij horen graag wat u ervan vindt (afb. 17 en 18).

Afb. 17

Afb. 18

Vakantieontdekkingen in tin

Spitalmuseum Aub

Tot slot kwamen we nog terecht in het *Fränkische Spitalmuseum* in Aub. Het dorpje Aub met slechts 1500 inwoners ligt ten zuiden van Würzburg en het barokke kasteel, dat je direct bij aankomst ziet liggen, was vroeger het jachtslot van de vorstbisschoppen van Würzburg. Nu waren er asielzoekers in gehuisvest.

Het Spitalmuseum was omstreeks 1350 gesticht, na de grote pestepidemie en het werd pas opgeheven in 1976. Oorspronkelijk bedoeld voor armen, behoeftigen en pelgrims groeide het uit

tot een complex waar bejaarden en zieken werden opgenomen. 650 jaar bijzondere geschiedenis trok hier aan je voorbij. En in het dagelijks leven werd natuurlijk tin gebruikt.

De eenvoudige bordjes uit de tijd van de Dertigjarige oorlog vormden een ontroerende aanblik na alle pronk en praal, die we in de andere musea gezien hadden. Hier aten ze dus van en met Kerstmis en op de feestdag van de patroonheilige werd de portie verdubbeld. Dan werd het voor die armen en gebrekkigen ook een feestdag (afb. 19 en 20).

Afb. 19

Vakantieontdekkingen in tin

En om nog even bij de zieken en behoeftigen te blijven: in het kasteel van Bad Mergentheim, de voormalige residentiestad van de grootmeesters van de Duitse Orde, staat in het museum van deze geestelijke ridderorde, die zich ook bezig hield met ziekenverpleging en armenzorg, een vrij groot beeld van de H. Elisabeth van Thüringen (1207-1231). Het beeld wordt gedateerd omstreeks 1510 en is afkomstige uit de rooms katholieke kerk van Gundelsheim, een plaatsje aan de Neckar, dat tot 1805 in het bezit was van de Duitse Orde. Het bijzondere is dat deze heilige, die dienstbaar was aan de zieken en armen, een tinnen kan vasthoudt. Tin op schilderijen hebben we al vaker gezien, maar een sculptuur met een tinnen kan nog nooit (afb. 21).

Verdere informatie:

www.reichsstadtmuseum.rothenburg.de
www.weygang-museum.de
www.spitalmuseum.de

Aanbevolen literatuur:

Niggel, Reto - *Zinn nach altem Vorbild*. Beitrag der Familie Weygang zum historischen Handwerk und Fortführung traditioneller Formen in die Gegenwart. Mit vollständiger Wiedergabe eines Musterbuches. München 1983.

Afb. 20

Vakantieontdekkingen in tin

Afb. 21

Toeval?

J.F.H.H. Beekhuizen

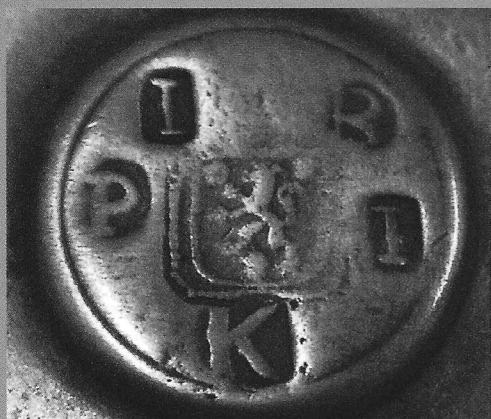

Afb. 1

Afb. 1a

Afb. 2a

Afb. 2

Toeval?

In *Pewter Ware 12, Tefaf 2009* (afb. 1 en 1a) en *De schoonheid van het oude Tin* (afb. 2 en 2a) beeld ik een Rembrandtkan af, die in het medaillon op het deksel gemerkt is met een klimmende leeuw naar links, met tussen de achterpoten en in de linker en rechter bovenhoek een bloemetje¹. Bij de opmerking over deze kan vermeld ik dat de leeuw met drie bloemen voorkomt in het gemeentewapen van Doetichem en ook dat er enkele ijkers van natte maten bekend zijn in deze plaats. Een stadsmerk van Doetichem is tot op heden niet bekend en in Dubbe, *Tin en tinnegieters in Nederland* staat Doetichem niet vermeld als een stad waar tinnegieters werkzaam zijn geweest. Op beide kannen staat op het handvat de maataanduiding QUART. Ik besluit met de conclusie dat dit type Rembrandtkan elders vervaardigd is, maar mogelijk in Gelderland geijkt is. In *Van tin gegoten – uit tin genoten* staat een Rembrandtkannetje afgebeeld met de maat-aanduiding 1/2 Q op het handvat en op de rand een ingeslagen ijkmerk in de vorm van een adelaar en de naam GELDERN².

Het toeval wil dat ik enige tijd na de verwerving van de Rembrandtkan (afb. 1) een cabaret (dienblad, afb. 3) in handen kreeg, dat aan de achterzijde gemerkt is met de gekroonde X en daaronder een viermerk (afb. 4). In de schildjes van links naar rechts:

- de gietersnaam H. KOCK, met de letter H tussen twee bloemetjes en een bloemetje onder de naam KOCK
- een engeltje met palmtak of zwaard naar rechts
- een leeuwte naar links met een bloemetje in de linker en de rechter bovenhoek en een bloemetje tussen de achterpoten
- een kip of vogel

Het derde merk met de leeuw toont een grote overeenkomst met het merk van de afgebeelde Rembrandtkannen. Ook hier staat een bloemetje tussen de achterpoten van de leeuw, evenals aan weerszijden van de kop van de leeuw (afb. 5). Opvallend is dat er in het merk met de naam van de tinnegieter ook drie bloemetjes voorkomen (afb. 6). Zou het merk op de Rembrandtkan iets te maken kunnen hebben met de tinnegieter H. KOCK?

Afb. 3

Afb. 4

Afb. 5

Afb. 6

In Dubbe 1978³ en in het zojuist verschenen boek *Nederlandse Tinnegieters & Tinmerken* staat onder Rotterdam de tinnegieter Hendrik Kock vermeld. Hij werd meester in 1732 en is werkzaam geweest tot aan zijn overlijden in 1787⁴.

Conclusie: de leeftijd van de Rembrandtkan, midden 18e eeuw, en de werkperiode van H. Kock komen in ieder geval overeen. Maar of H. Kock ook de maker van deze Rembrandtkan is, blijft voorlopig wel de vraag.

- 1 J.F.H.H. Beekhuizen – *Pewter Ware 12, Tefaf 2009*, Amsterdam 2009, blz. 44 en 45 en *De schoonheid van het oude Tin*, 's-Hertogenbosch 1998, blz. 54, afb. 64
- 2 *Catalogus Van tin gegoten – uit tin genoten*, Tentoonstelling ter gelegenheid van het 10-jarig bestaan van de Nederlandse TinVereniging, Amsterdam 2004, blz. 190, nr. 142A
- 3 B. Dubbe – *Tin en tinnegieters in Nederland*, Lochem 1978, blz. 370 en 373, fig. 519
- 4 B. Dubbe - *Nederlandse Tinnegieters & Tinmerken*, Amsterdam 2009, blz. 310, nr. 2210, merk 2210 1-3

Maak kennis met de verzameling van Ritzo Holtman

A.W. Korstjens

In de rubriek "Maak kennis met de verzameling van....." dit keer een gesprek met Ritzo Holtman. U kent hem vast wel want hij is regelmatig aanwezig op onze bijeenkomsten en dan gaat het hem vooral over maatbekers. Dit interview gaat natuurlijk ook een beetje over tin, maar vooral over de passie van Ritzo voor maten en gewichten. Uit de antwoorden zal blijken dat hij weliswaar de Nederlandse TinVereniging een warm hart toedraagt maar Ritzo is vooral de man waar je moeiteloos terecht kunt voor het antwoord op vragen over (inhouds-)maten en gewichten. Laat hem een (voor)metrieke tinnen maatbeker zien en hij komt vrijwel direct met een waterval aan informatie over dat voorwerp. Als hij het niet uit zijn hoofd weet dan heeft hij altijd zijn laptop bij zich waar hij na enig zoeken vindt wat u wilt weten. Niet alleen over het Nederlandse metrieke stelsel maar ook over bijna alle meet- en weegsystemen uit andere landen waar ooit iets vastgelegd is over maatsystemen van nu of van vroeger. Geen rijtjes verzamelaar" maar iemand die over een enkel stuk bijna alles weet.

1. Vertel in maximaal 5 zinnen iets over jezelf.

Sinds zijn 12e jaar is Ritzo al verzamelaar van maten, gewichten en weegschalen. Naast zijn werk in de automatisering (alleen Apple apparatuur en programmatuur plus randgebieden) is hij ook nog redacteur van het tijdschrift *Met en Weg* van de GMVV, de Gewichten en Maten Verzamelaars Vereniging. Lid van onze NTV is hij ook. Ritzo Holtman is de man die de database heeft gebouwd die Ton Kooyman heeft gebruikt voor het merkenboek van onze vereniging.

2. Vertel in minimaal 10 zinnen iets over je verzameling.

Zijn tinctie is wellicht de kleinste van alle leden van de NTV. Het aantal stukken tin is in aantal bijna op de vingers van vier handen te tellen. De voorwerpen zijn soms ook letterlijk klein. Wat dacht u bijvoorbeeld van het loodtinnen handweegschaaltje, een tumbrel uit Engeland (± 1480) voor het wegen van muntjes, een bodemvondst uit Zeeland (afb. 1). Of van het loodtinnen sluitgewichtje, een bodemvondst uit Dordrecht maar ook afkomstig uit Engeland uit de veertiende eeuw. Dit laatste is trouwens waarschijnlijk gemaakt als kinderspeelgoed. Of een zeer zeldzaam Belgisch maatje van $1/32$ litre uit de tijd van het binaire metrieke stelsel (afb. 2). Dus niet decimaal metriek maar een, half, kwart, een achtste, een zestiende en een tweeëndertigste. De verzameling beperkt zich op dit moment tot laatmiddeleeuwse muntgewichten en de allerlaatste mechanische laboratoriumbalansen. Daarnaast heeft Ritzo inmiddels ruim 28 meter documentatie bestaande uit literatuur, handelscatalogi en knipsels over metrologische onderwerpen.

Afb. 2

Afb. 1

Maak kennis met de verzameling van Ritzo Holtman

Afb. 3

3. Wat was je eerste aankoop?

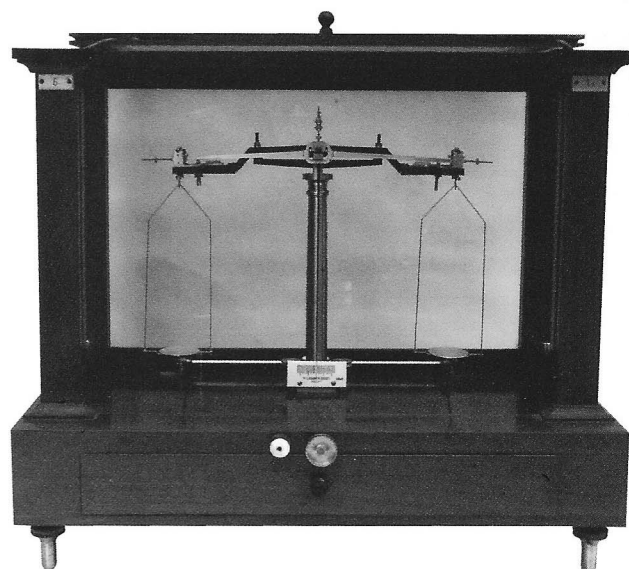
De vader van Ritzo was behalve boer ook handelaar in antiek en curiosa. Hij verrichtte in erf- en sterfhuizen taxaties en wat overbleef nam hij vaak voor de taxatiewaarde mee naar huis voor de handel. Een deel kwam ook in de eigen collectie terecht en van hem kocht hij voor f 2,50 zijn eerste twee hectogram knopgewicht (afb. 3). Gedateerd 1880 en voorzien van 50 (!) ijkmerken. Uiteraard is dit gewicht nog steeds onderdeel van de verzameling want zo iets doe je toch niet weg?

4. Wat was je laatste aanwinst?

Twee speciale laboratoriumbalansen van Julian Becker uit Delft uit ca. 1934 en 1941 met meetvermogens van respectievelijk 30 en 1 (één) gram (afb. 4 en 5). Deze balansen waren destijds topstukken uit de verzameling van het in 2001 opgeheven NMI Museum van het IJkwezen, die via een lange omweg zijn kant op kwamen. Op dit moment koopt hij voornamelijk handelscatalogi en metrologische literatuur.

Afb. 4

Afb. 5

Maak kennis met de verzameling van Ritzo Holtman

5. Wat is het mooiste wat je ooit gekocht hebt?

Dat is een rekbaar begrip. Er zitten meer bijzondere of zelfs unieke stukken in de collectie. Soms weet je zoiets van tevoren, soms openbaart zich dat pas na verloop van tijd. In de jaren '70 was je blij met een mooi geijkt knopgewicht, maar als je veel gezien hebt wordt de emotie minder. Ondanks hun onooglijke voorkomen zijn de eerder genoemde tumbrel en het loodtinnen sluitgewichtje misschien wel de betere vondsten van de laatste tijd (afb. 6). Uniek is zeker ook het tinnen maatbekertje uit de tijd dat Indonesië nog Nederlandsch Indië was, een z.g. Bataviapint.

6. Wat was, wat je zou kunnen noemen *De miskoop van de maand*?

Mijn vader kocht, mede op mijn advies, ooit van een handelaar twee valse kruggewichten. Toen dat uitkwam heb ik me voorgenomen nooit meer iets met die man te maken te hebben en dat is gelukt. Die man had over het algemeen goede kwaliteit maar was duidelijk uit op geld en niet op een goede naam. Er worden trouwens nog steeds falsificaties gemaakt en aangeboden. Veelal afkomstig uit Portugal of nagemaakt van Portugese gewichten.

7. Wat zou je het liefste ooit nog eens aan je verzameling willen toevoegen als geld geen rol zou spelen?

Er is nog ontzettend veel materiaal in omloop buiten de museale collecties om. Ook bijzondere stukken en dat zijn niet altijd hele dure maar wel zeldzame stukken. Ritzo weet zo hier en daar nog wel wat te zitten maar als dat eens te koop zou komen past dat niet altijd in zijn collectie. Het liefste breidt hij zijn papieren collectie uit met handelscatalogi en met herinneringen of aantekeningen van belangrijke verzamelaars. Het gaat hem dus meer om het bewaren van opgebouwde kennis en cultuurgood.

Afb. 6

8. Wat uit je verzameling zou je nog wel op korte termijn willen verkopen?

Als verzamelaar koop je eerst als een wilde bijna alles wat met je verzameling te maken heeft, om dan later te beseffen dat je zo niet door kunt gaan. Hij verkoopt niet actief maar voor verzamelaars van series die hun rijtje maatbekers of gewichten compleet willen maken heeft hij nog wel het een en ander in de aanbieding. Wat bij hem in de rommelbakken ligt is voor een ander misschien heel bijzonder materiaal.

Maak kennis met de verzameling van Ritzo Holtman

9. Wat is je favoriete beurs of veiling?

Ritzo heeft geen favoriet. Markten in de Veemarkthallen in Utrecht bezoekt hij wel regelmatig. Bijeenkomsten van de metaaldetectorzoekers bezoekt hij frequent om daar als expert te determineren én kennis te vergaren. Verder een paar internetsites zoals Marktplaats.nl, Zvab.com en Eurobuch.com. Voor de overige beurzen heeft hij geen tijd. En er zijn natuurlijk ook her en der contacten met metaaldetectorzoekers.

10. Hoe heb je je verzameling gedocumenteerd / gecatalogiseerd?

Hoe zouden wij van Ritzo anders kunnen verwachten? De computer is het antwoord op deze vraag. Ik heb nog nooit iemand ontmoet met een dergelijk grote database. Niet alleen zeventienduizend (!) foto's in ladekastjes maar ook duizenden merken in verschillende Filemaker data bases. Daarnaast natuurlijk héél véél gedigitaliseerde aantekeningen en inventarislijsten van zijn eigen en andermans bibliotheek of collectie (afb. 7). Soms overvalt hem een bevestiging om een bepaald deelgebied te documenteren maar een boek gaat hij NIET schrijven. Wel publiceert Ritzo regelmatig in *Met en & Weg en*.

11. Eens komt er voor ons allemaal de tijd dat wij onze verzameling niet meer zelf kunnen verzorgen. Wat denk je dat er dan met je verzameling gebeurt?

Op dit gebied heeft hij (nog) niets geregeld. Binnen Nederland is er vermoedelijk niemand geïnteresseerd in de door hem verzamelde literatuur, documentatie en balansen zodat dit internationaal verkocht zou kunnen worden. Andere onderdelen zijn wel aan Nederlandse verzamelaars te verkopen maar verzamelaars die je nú op het oog hebt zijn tegen die tijd misschien niet meer aanwezig of geïnteresseerd. Een veiling binnen de GMVV lijkt het verstandigst. Belangrijk is dus het kweken van interesse in dit

speciale gebied. Ritzo wil in ieder geval zijn verzameling onderbrengen bij andere verzamelaars. Liever dan in een donker depot van een museum of de gewichten als schroot naar de metaalhandel. Maar het liefste heeft hij natuurlijk dat de verzameling overgaat op een van zijn kinderen. Net zoals hij de hobby en de verzameling van zijn eigen vader heeft overgenomen.

Met een hoofd vol indrukken over de nauwkeurigheid waarmee Ritzo Holtman zijn verzameling beheert keerde ik weer huiswaarts. Voorwaar een buitenbeentje in onze Nederlandse TinVereniging. Zelf gebruikte hij de term exoot. Maar wél een met zóveel kennis dat we hem echt te vriend moeten houden want waar moeten we anders terecht als we iets willen weten over de inhoud en ijkmerken van onze tinnen maatbekers?

Afb. 7

Literatuur over tin

H.B. van Wijk

Op 14 november waren wij te gast in de winkel van Jan en Lydia Beekhuizen. Onze voorzitter vierde het 40-jarig bestaan van zijn zaak in de Nieuwe Spiegelstraat in Amsterdam. Vele leden en hun partners waren daar om het echtpaar Beekhuizen geluk te wensen. Jan heette ons welkom en gaf een korte terugblik op zijn zakelijk wedervaren. Vervolgens waren wij getuigen van de openingsceremonie door Alexandra Gaba-van Dongen, conservator van museum Boijmans van Beuningen. Na een korte inleiding over de banden tussen de Nederlandse TinVereniging en het museum – met als hoogtepunt de tentoonstelling in 2004 Van tin gegoten uit tin genoten – en de grote rol die de voorzitter daarin steeds speelde, goot zij haar bijdrage in de vorm van een interview met Jan. Met een hapje en een drankje kon men vervolgens rondkijken, waarbij de meesten onder ons natuurlijk thuis al kennis genomen hadden van het boekwerk *PewterWare 13*, dat, zoals dat ook in voorgaande nummers gebruikelijk was, een catalogus bevat van tin dat ten verkoop wordt aangeboden.

Deze *PewterWare* is echter meer dan een (schitterend uitgevoerde) verkoopcatalogus. Het 124 pagina's tellende gebrocheerde boekwerk, uitgerust in een felrood jasje, bevat verder:

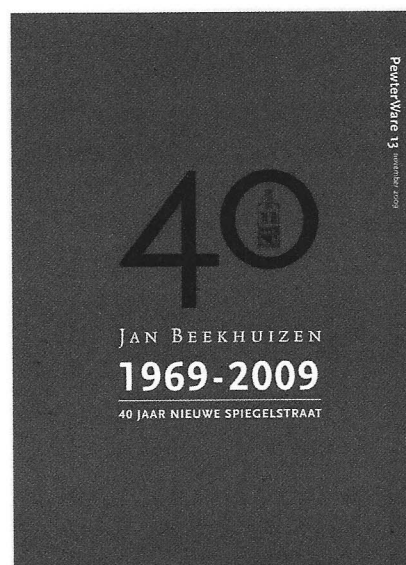
- Een artikel van Jan Beekhuizen *Vijf octagonale kannen in Nederlands bezit*. Hierin vinden we een gedegen uiteenzetting over verschillende aspecten (ouderdom, herkomst, vervaardigingswijze) van de weinig voorkomende achtkantige, veertiende eeuwse kannen. Tijdens de bijeenkomst waren er drie te zien, alsmede – ter vergelijking – wat recentere Zwitserse en Oostfranse types met dezelfde grondvorm.
- *Een korte geschiedenis 1969 – 2009*, waarin we zien dat het tin al in Jan's ouderlijk huis dagelijkse kost was en hij zijn lotsbestemming eigenlijk niet kon ontlopen. De vroege geschiedenis van de zaak, al

in Jan's geboortjaar door zijn vader in Helmond begonnen, is zeer boeiend en het fotomateriaal uit Jan's beginperiode in de Nieuwe Spiegelstraat is (behalve Jan zelf natuurlijk) vertederend gedateerd. Het artikel sluit af met Jan's benoeming tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau.

- Opsommingen van belangrijke feiten in chronologische volgorde en van publicaties. Het is werkelijk indrukwekkend om er 62 onder elkaar te zien, plus 36 catalogi. Deze literatuur bevat veel resultaat van onderzoek door Jan en levert daarmee een belangrijke bijdrage aan onze kennis over tin en tinnegieters.
- Het boek bevat tenslotte een CD die ruim een half uur kijk- (en luister-)genot verschaft, met objecten die als hoogtepunten in Jan's commerciële loopbaan gezien kunnen worden

Wij wensen Jan en Lydia geluk met hun jubileum en nog vele goede jaren.

Beekhuizen J.F.H.H., *PewterWare 13*, Amsterdam 2009; ISSN 1879-5072

Wetenswaardigheden

Vraag

De volgende e-mail kwam binnen bij onze voorzitter:

Hallo meneer Beekhuizen,

Zou u zo vriendelijk willen zijn om even naar dit gevonden voorwerp te kijken.

Onze kippen hebben dit opgegraven en wij zouden graag willen weten of dit wat waard is. Wij denken dat het van roodkoper is gemaakt.

Met Vriendelijke Groet,

E.v.L.

Commentaar van de redactie:

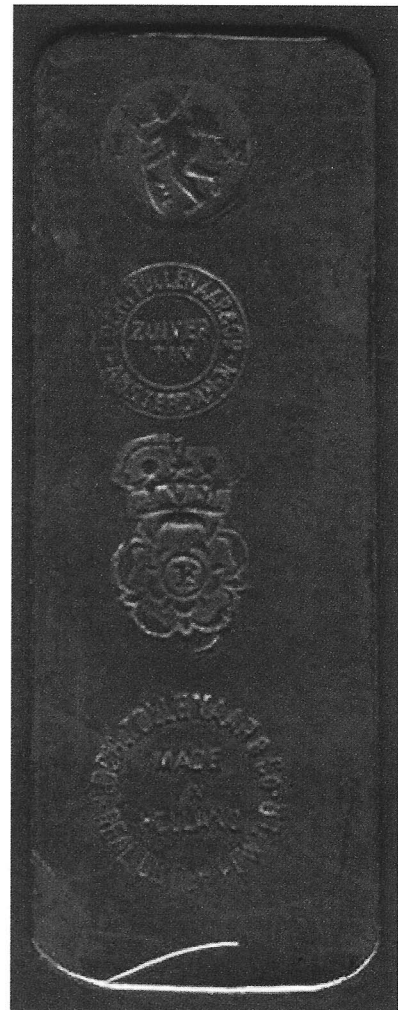
Zijn er nu ook al kippen, die graven naar bodemvondsten?

Het betreft overigens een houder voor het beroemde Maggiflesje. Het is vervaardigd uit blik of messing en is te dateren omstreeks 1940 – 1950.

Merkplaatje

Van de heer Aart Korstjens ontvingen wij het hierbij afgebeeld merkplaatje van aluminium. Hierop zijn vier merken afgebeeld, die gebruikt zijn door de firma Loch Tollenaar & co te Amsterdam Noord (Buiksloot) in de periode 1936 – 1955. Deze merken staan ook in *Nederlands tin van rond de 20e eeuw* door Aart Korstjens. Het bestaan van dit merkplaatje was tot op heden niet bekend.

Nog een Bourdaloue

Het artikel in *de Tinkoerier* van juni 2009 over de bourdaloue vond ik interessant.

Ik heb iets dergelijks in mijn verzameling, hoewel het mij anders beschreven is (afb. 1).

Mijn vader begon al tin te verzamelen in ongeveer 1915 toen hij trouwde. Hij noch ik hebben dit 'po' exemplaar gekocht.

Het was blijkbaar het eigendom van de vader van zijn moeder (een van mijn overgrootvaders dus) die geneesheer was in Herwijnen, Gorinchem, Delft en Rotterdam.

Hij was Arie de Boer Vervoorn geboren Herwijnen Augustus 1826 en overleden Rotterdam Maart 1890. Studeerde in Leiden vanaf 1845.

Er is mij altijd verteld dat hij het gebruikte om een plas van een zieke mee naar huis te nemen om het daar te onderzoeken. De ingebogen rand was om knoeien in het rijtuig te voorkomen. Ik kan dit natuurlijk nu niet meer bewijzen.

De rand is aan de bodem bevestigd/gesoldeerd.

De grootste afmetingen van het schip zonder handvat zijn 205 mm lang en 130 mm breed.

Op de bodem is alleen een engel in een ovaal en daarboven denk ik vier letters. De laatste twee zijn UY. Dat is dus waarschijnlijk Druy uit Rotterdam zoals Fig. 503 in Dubbe (afb. 2).

Weet u welke Druy dat kan zijn ?

Q. van Koetsveld

Commentaar van de redactie:

De gehele familie Druy uit Rotterdam heeft gedurende een lange periode eenzelfde merk gebruikt. Daardoor is de toekenning aan een bepaald lid van de familie Druy nauwelijks mogelijk.

De redactie vond nog een afbeelding van een bourdaloue. In *Zinn und Zinngiesser in den Ländern Mitteleuropas* van Georg Wacha staat een afgebeeld op blz. 96, nummer 127 (afb. 3).

De beschrijving luidt:

Nachtgerief (Bourdaloue), 18e eeuw. Lengte 26 cm, hoogte: 11 cm.

Privébezit Schloss Walchen bei Vöcklamarkt. Vöcklamarkt is een gemeente in de Oostenrijkse deelstaat Opper-Oostenrijk.

Mededelingen

TARIEVEN NEDERLANDSE TINVERENIGING 2009

Contributie	€ 45,00
Entreegeld	€ 50,00
Abonnement de Tinkoerier	€ 35,00 excl. verzendkosten
Losse nummers	€ 17,50 excl. verzendkosten
Advertentie in de Tinkoerier	€ 100,00

DATA BIJEENKOMSTEN 2010

NEDERLANDSE TINVERENIGING

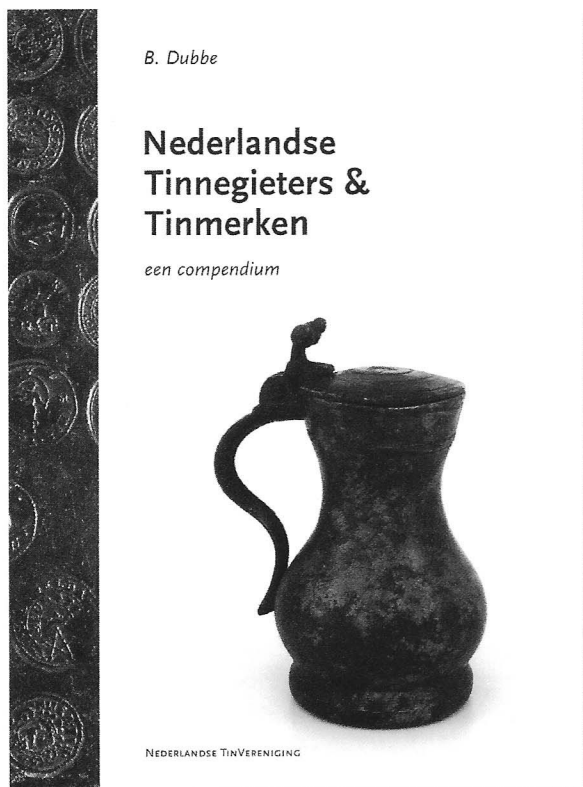
27 maart 2010	De Fundatie en een bezoek aan het Gildehuis St. Eloi - Utrecht
6 november 2010	Amsterdams Historisch Museum

VLAAMSE TINVERENIGING

18 april 2010	30-jarig jubileum van de VT in Brugge
24 oktober 2010	bijeenkomst te Weerde

FOTO'S VOOR PUBLICATIE IN DE TINKOERIER

1. **Minimaal 250 DPI**
2. **JPG of TIFF – formaat**
3. **Zonder storende achtergrond**
4. **Kleurenopname toegestaan**

B. Dubbe
**Nederlandse
 Tinnegieters &
 Tinmerken**

met medewerking van
 J.F.H.H. Beekhuizen,
 T. Kooyman e.a.

- 504 pagina's,
- 110 kleurenafbeeldingen
- meer dan 2000 namen
 van Nederlandse tinnegieters
- meer dan 1500 merken
 van Nederlandse tinnegieters

PRIJS: € 95,00 (excl. € 8,95 verzendkosten binnen Nederland)

Voor leden van de Nederlandse TinVereniging is de prijs van het eerste exemplaar € 50,00 (excl. € 8,95 verzendkosten binnen Nederland). Te bestellen bij: info@janbeekhuizen.nl of via de website van de Nederlandse TinVereniging: www.nederlandsetinvereniging.nl

COLOFON

Ontwerp en lay-out
 Oranje boven, 's-Hertogenbosch

Drukwerk
 Drukkerij BibloVanGerwen,
 's-Hertogenbosch

Afbeeldingen cover
 Voorzijde: zie pagina 94
 Achterzijde: zie pagina 120

OPROEP

Als u oude Tinkoeriers wilt afstaan ontvangt de vereniging deze graag. Wij bieden deze voor € 5,00 ter verkoop aan. De opbrengst komt ten goede aan de verenigingskas. Neem hiervoor contact op met Henk van Wijk (0180 – 617966).

De redactie van de Tinkoerier roept de leden op om kopij aan te leveren. Als u een interessant object heeft, maar u hebt liever dat de redactie hier iets over publiceert, laat het even weten. Mocht u zelf iets aan willen leveren dan graag via e-mail of op cd-rom. De foto's gaarne zoals verderop staat aangegeven. U kunt uw materiaal sturen naar de hoofdredacteur J. Beekhuizen: info@janbeekhuizen.nl

